

PLEVNE KAHRAMANI
GAZİ OSMAN PAŞA
[1833 - 1900]

PLEVNE KAHRAMANI
GAZİ OSMAN PAŞA
(1833 - 1900)

Sahibi:

Gaziosmanpaşa Belediyesi Adına
Hasan Tahsin USTA | Belediye Başkanı

Genel Koordinatör:

Zekeriya EROĞLU
Belediye Başkan Yardımcısı

Yazar:

İhsan YENİCE
Raşit FİDAN

Yayına Hazırlayan:

Serdar KIZILDAĞ
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü

Art Director:

Cüneyt GÜRLER

Tasarım | Baskı | Cilt:

Forart İletişim

www.gaziosmanpasa.bel.tr

Değerli Gaziosmanpaşalılar

İlçemize adını veren Gazi Osman Paşa, kahramanlıklarla dolu tarihimizin altın yaldızlı sayfalarından birini milletimize yaşatmıştır. Düşman komutanlarının bile önünde saygı duydukları Plevne Müdaafası'nın dirayetli komutanı Gazi Osman Paşa, tarihimizde silinmez bir iz bırakmıştır. Plevne Müdaafası, Çanakkale Zaferi ya da İstiklal Harbi gibi destansı bir mücadeledir ve çok değerlidir. Dünya tarihine geçen bu savaş türkülerle dillerden dillere aktarılacak ve gönülleri ebediyete kadar fethetmeye devam edecektir.

Savaş meydanlarında gösterdiği kahramanlıkların yanı sıra bir devlet adamı olarak da uzun zaman görev yapmış olan Gazi Osman Paşa, cennet mekan Sultan II. Abdülhamid Han'ın en güvendiği isimlerden biri olarak milletimize önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Bir şehre adını vermiş çok az kahramanımız, bir kahramanın adını taşıyan çok az şehrimiz var. Gazi Osman Paşa gibi büyük bir komutanın adını taşıyan bir şehre hizmet etmek çok büyük bir şeref. Böyle büyük bir tarihe sahip, bu büyük milletin ve medeniyetin mirasçısı olmaktan, Gaziosmanpaşa ilçemize hizmet etmekten gurur duyuyorum. Şanlı tarihimizin ve güzel medeniyetimizin izinde Gaziosmanpaşa'yı daha güzel ve yaşanabilir bir yer haline dönüştürme görevini bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da layıkıyla yerine getireceğiz.

Hasan Tahsin Usta
Belediye Başkanı

I. BÖLÜM
Gazi Osman Paşa'nun
Yaşadığı Yıllarda Osmanlı'nın
İçinde Bulunduğu Durum

Gazi Osman Paşa (Edip Özkale Müşirler Koleksiyonu)

a. Sosyal ve Siyasi Yapı:

Bu dönemde Osmanlı ordusu yıpranmıştı, ikmal ve gıda durumu kötüydü. Halk ayaklanmaları ve kışkırtmalarla devlet de yıpratılıyordu. Devlet adamlarının çoğu savaştan yanaydı. Kumandanlar savaşa girilmesini istemiyorlardı. Padişah barış yanlısı idi, fakat halk padişaha inanmıyordu. Basının abartılı haberleri ile halk heyecanlandırılmış gönüllü savaş hazırlığı içerisine girilmişti.

Balkanlardaki tedirginlik Ruslar tarafından planlı bir şekilde destek görüyordu. Osmanlılar, yurtlarını bir düzene koyabilmek yolunda iyi niyetli fakat yeteneksizdiler. Türkler ve Bulgarlar yüzyıllar boyu beraberce huzur içinde yaşamışlardı. 1869 yılında Sarayın, 60.000 civarında Çerkez göçmenini Anadolu'dan Bulgaristan'a göç etmesine kadar ortalığa herhangi bir katliam dedikodusu çıkmamıştı. Bu sıralarda Bulgaristan'da milli duyguların bağımsızlığa doğru gelişmesi nedeniyle Balkanlarda meydana getirilen Çerkez kuvvetlerinden düzenin korunması istenmiş ve bu da bazı kıyımlara sebep olmuştu. Saray, bu gibi disiplinsizlikleri önleyecek ve durduracak güçten yoksundu.

Avrupa devlet adamlarının henüz tahta yeni geçmiş olan Abdülhamit'ten bu yönde olumlu bir tutum görmeleri üzerine, Ruslar fırsatı kaçırmamışlardı. Özellikle MacGahan'ın Avrupa kamu-oyuna yazılarıyla hikaye ettirdiklerinden sonra, Türkiye'nin tarafını tutmak isteyecek herhangi bir devletin çıkmayacağını biliyorlardı. Böylece Osmanlı İmparatorluğunu Avrupa'nın Hasta Adamı ilan eden Ruslar, tek güç olabilmek için harekete geçtiler. Çar'm, Balkan illerinin bağımsızlığını istemesine, Abdülhamit; devletler arasındaki kuvvet dengesi ve İngiltere'nin Ruslara hiçbir zaman İstanbul'a kadar sokulma izni vermeyeceği kanısına güvenerek, inatla karşı koydu.

b. Ekonomik Yapı:

Osmanlı Sarayı içte esnafa, dışta batılı devletlere borçluydu. Hâzinede hemen hiç para kalmamıştı. Sosyal ve ekonomik açıdan taraflar arasında oldukça önemli farklar bulunmaktaydı.

c. Osmanlı'ya karşı Uygulanan Dış Politikalar:

A. Ruslar Açısından:

Çarlık Rusyası hükümetleri, sıcak denizlere inmek, Panslavizmi yayarak Balkanlara hakim olmak gayesiyle Panslavist grupları harekete geçirmiş, Osmanlı aleyhine genişleme politikası gütmüştü.

Ondokuzuncu asrın ortalarında, Rus Çarlığı Osmanlı Devleti'nin zaaflarından faydalanma peşindeydi. 1853 senesi Mart ayının birinci günü, Prens Mençikof fevkalade büyükelçi olarak İstanbul'a gelmişti. Kendisi aynı zamanda Finlandiya Umumi Valisi ve Baltık Filoları Kumandanı bulunmaktaydı. Beraberinde ise meşhur devlet

adamlarından Prens Galçin, Kont Hornikof, Besarabya Ordusunun Kurmay Başkanı General Nikopoçinoki bulunmaktaydı.

Mençilcof ve mahiyetinin bu gelişi Babialı ve onun desteklediği İngiltere ve Fransa'nın kuşkulanmalarına sebep olmuştu. Osmanlı ve Müttefiklerinin tüm iyi niyetlerine rağmen Mençilcof küstah tavırlarından vazgeçmemiş, fakat zikredilen üç devletin ortak siyaseti neticesi Mençilcof, asıl maksadını açığa vurmaya mecbur kalarak, Kudüs'delci mukaddes makamlar hakkında görüşmeye ve buradaki Rus-Ortodoks imtiyazlarını yeniden gözden geçirmeye geldiğini Osmanlı Devletine resmen bildirmişti. İngiliz ve Fransız elçileri, barışın korunması için daha mülayim davranmayı uygun bularak mukaddes makamlar hakkında bir uyuşma zemini hazırlamışlardı.

Fakat, gösterilen bu iyi niyetler yeterli gelmemişti. Zira Mençilcof'un maksadı başkaydı. Nitekim bu mesele halledilince asıl maksadını açığa vurmuştu. İstanbul'a gelişinden iki ay kadar sonra, 5 Mayıs 1853 tarihinde Babialı'ya bir ultiatom vererek; bunda, Rus Çarı'nın Osmanlı Hükümdarına sürekli bir ittifak teklif ettiği bildirilmiş ve buna karşılık Kaynarca ve Edirne anlaşmaları ileri sürülerek Çarın Osmanlı memleketlerinde oluşan ve Ortodoks mezhebinde bulunanların resmen koruyucusu olarak tanınması istenmişti. Üstelik daha evvelki anlaşma ve imtiyazlardaki bütün Rum kilisesi isimleri de kalkacak ve yerine Rus kilisesi sözü kullanılacaktı.

Bu isteklerin kabulü ise, Osmanlı Hükümeti'nin doğrudan doğruya Rus himayesine girmesi demektir. Çarlık elçisinin görüşmeler sırasında taleplerinden ödün vermek bir tarafa, onlarda değişikliğe dahi yanaşmaması, verilen ultiatomun 10 Mayıs'da kesin olarak reddine neden olmuş ve Mençilcof'a Osmanlı Devleti'nin hükümlerlik haklarının bir zerresinden dahi vazgeçmeyeceği kesin olarak bildirilmişti.

İngiltere, Fransa ve diğer batılı devletler Osmanlı Devleti'ne karşı "Şark Meselesi" Politikası güderken, Osmanlı'nın Rus nüfuzuna girmesini menfaatleri için zararlı gördüklerinden, Kırım Savaşı'nda Rusya'nın yenilmesini sağladılar. Fakat Rusya'da Avrupa düşmanlığı arttı. Panslavizm güçlendi. Sonrası da, Avrupa başkentlerine giderek Ballcanlar'dalci Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyan halkın durumunu gerçek dışı bilgilerle anlatan elçi İngnatiyev, halkı, Türkler'den kurtaracak askeri harekate destek veya tarafsızlık istemiştir.

Rus gönüllüleri, Rusya tarafından destekleniyordu. Slavlar "Kutsal Mücadeleye" çağrılmış, Türkler aleyhine kışkırtılmıştı. Karışıklıklar, isyanlar, Osmanlı Devleti'nde buhranlar yaratıyordu. Sırp meselesine karışan Avusturya ve Romanya ile anlaşan Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı hareketi konusundaki engelleri kaldırmıştı. Bir taraftan dış güçler, Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini ve heveslerini gerçek-

leştirebilmek için, çeşitli entrika ve politikalar izlerken, diğer yandan Osmanlı içte padişah, devlet erkanı ve kumandanlar arasında görüş farklılıkları olduğundan, birlik ve beraberlik sağlanamıyor, bütünlük bozuluyordu. O yıllarda ülkenin genel manzarası buydu.

B.Gazi Osman Paşa Döneminde İngiltere ve Almanya'nın Osmanlı Politikaları:

19. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinin belirginleşmesi aşamasında Büyük Güçlerin Osmanlı politikaları da iyice açığa çıkmıştı. Özellikle 1815 Viyana Kongresi'nde Rusya'nın siyasi bir terim olarak kullanılması istediği "Şark meselesi (Doğu Sorunu)", o dönemde sadece Osmanlı bünyesinde yaşayan azınlıklara yeni bir takım haklar kazandırmak amacına yönelik giderek bu azınlıkların Osmanlı'dan koparılması çizgisine kaydırıldı. Bu çalışma özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısında yapılan Kırım Savaşı sonrasında imzalanan 1856 Paris Antlaşması'nda 1878 Berlin Antlaşması'na ve oradan yüzyılın sonlarına kadar devam eden bir evrede büyük güçlerin özellikle İngiltere ve Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerinde oynadıkları diplomatik oyunları ve bunların Osmanlı diplomasi-sini nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır.

Bilindiği gibi 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa denge siyaseti çerçevesine çekilmiş ve İngiltere'nin önderliğinde toprak bütünlüğünün sağlanmasına çalışılmıştı. Bu süreç 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar devam etti. Osmanlı Devleti bu savaşta yenildi. Sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti, gittikçe Avrupa Devleti siyasetinden uzaklaşmaya başladı ve topraklarının parçalanma süreci hızlandı. İşte Berlin Antlaşması'ndan sonraki süreçte de İngiltere'nin bu politikasının karşısına yeni bir güç dengesi olarak Almanya çıktı. Bu aşamadan sonra Almanya'da kolonyalist politikasına uygun olarak, Osmanlı topraklarını bir çıkış noktası olarak gördü ve bu devlete yanaştı.

C.93 Harbi Öncesi ve Esnasında Alman İmparatorluğu Osmanlı Devleti İlişkileri: Bismarck'ın Politikası

Almanların Osmanlı Devletine karşı olan alakaları daha Prusya Krallığı zamanında mevcut olup, 1830'larda askeri bir hizmetle Türkiye'de bulunan Von Moltke henüz o tarihlerde, sosyal ve iktisadi özelliklerini yakından incelediği Osmanlı ülkesine, Almanların dikkatini çekmeye çalışmıştır. Aynı şekilde Alman iktisatçı F. Liszt'de Orta-doğu zenginliklerinin kendileri için gelecek vaadeden önemli bir kaynak olduğunu dile getirmiştir.

Prusya Krallığı önderliğinde Alman İmparatorluğunun kurulmasından sonra Almanya'nın genel politikası Şansölye Bismarck ile özdeşleşmiştir. Bu politika "içte ve dışta devletler arası uyumu muhafaza etmek, Fransa'yı Avrupa'da yalnız bırakmak" tır. Ve büyük güçler ile karşı karşıya gelmekten kaçman Bismarck Balkanlar ve Yakın Doğu ile alakasız kalmayı tercih ederek Almanya'nın kabuğuna çekilmesine sebep olmuştur.

Alman İmparatorluğu'nun bu politikasını, özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında ve sonrasında Avrupalı Devletlerin "Şark Meselesi" vesilesi ile Osmanlı Devleti'nden pay koparma faaliyetleri esnasında değiştirdiği görülmektedir. Başka bir ifade ile "Şark Meselesi" Bismarck'a kabuğundan çıkma, açılma fırsatını vermişti ki, özellikle büyük devletlerin Rusya, İngiltere ve Avusturya'nın birbirlerine ters düşen nüfuz mücadelelerini Şark meselesine bağlı olarak kullanma, birbirlerine karşı oyuna getirme ve nihayet uzak hedef olarak Fransa'yı diplomatik olarak Avrupa'dan dışlama bu sayede sağlanabilirdi.

D. Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'ya Bakışı(1785-1856)

Rusya'nın Kafkasya'da ilerlemeye başlaması Osmanlı Devleti'ni bölge ile yakından alakadar olmaya sevk etti. Özellikle Kafkasya'nın Batı Karadeniz sahilinde bulunan kaleler yeniden inşa edilerek takviye yapıldı. Ayrıca Kuzey Kafkasya'daki Fan'larla ve Çerkez Kabilelerinin ileri gelenleriyle ilişki kurulmaya çalışıldı. Bu bağlamla kabile ileri gelenlerine hilat, menşur ve çeşitli hediyeler gönderildi. Kuzey Kafkasya'da bulunan Soğucak Muhafızlığı kurularak Anapa Kalesi yeniden inşa edildi. Bu arada Kafkas kabileleri de İmam Mansur liderliğinde harekete geçerek Rusya'ya karşı mücadeleye başladılar. Kafkasya Müridizmi adını alacak olan bu hareket 1859'da Şeyh Şamil'in Rusya'ya teslim olmasına kadar yoğun bir şekilde devam etti.

Osmanlı Devleti, bu mücadelede etkin bir politika izleyememiştir. Özellikle Kafkas kabilelerinin yardım isteklerine cevap verememiştir. Bunda en önemli etken devletin kendi iç sorunlarıyla fazlaca meşgul olmasıdır. Mısır meselesinin ortaya çıkmasından sonra Rusya ile işbirliği yapılması Kafkasya'yı tamamen yalnız bırakmıştır. 1855-1856 Osmanlı-Rus savaşı sırasında da devlet Şeyh Şamil ile yeterince haberleşmemiştir. Savaş sırasında Şeyh Şamil ile ortaya konulan stratejilerin farklı olması sebebiyle, Osmanlı Devleti de istediği oranda Kafkasyalılardan istifade edememiştir. Kafkasyalılar bu defa da bekledikleri yardımı alamamıştır.

II. BÖLÜM
Gazi Osman Paşa'nın
Biyografisi

Mabeyn-i Hümayun Mülukaneleri Müşiri
Gazi Osman Paşa Kulları

(Yıldız Koleksiyonu-91041/5) Abdullah Freres 1892/1893

a. Ailesi ve Doğumu:

Doğum yeri ve tarihi konusunda değişik ifadeler kullanılmışsa da; kendi yazdığı otobiyografisinde belirttiği üzere 1833 yılında Tokat'ta doğan Gazi Osman Paşa fakir bir aileye mensuptur. Ailesi hakkında da açık ve kesin bir bilgi bulunamamıştır.

Türk tarihinin yetiştirdiği en büyük simalardan biri olan, adı Türk ve Dünya tarihine 1877-1878 Harbi sırasında Plevne'yi parlak ve fedakarca savunma-sından dolayı büyük bir kahraman olarak geçen Gazi Osman Paşa, 1833 yılında Tokat'ta doğmuştur. Bazı kaynaklarında ise doğum tarihi ve yeri 1837 Amasya olarak gösterilmiştir. Ailenin tek erkek çocuğu olan Gazi Osman Paşa otobiyog-rafisinde ailesi hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir.

Gazi Osman Paşa'nın kalfalarından Dr. Faik Bey, Paşa'nın babasının kereste gümrüğünde Katip Mehmet Efendi olduğunu belirtmektedir. Annesi ise Şakire Hatundur. Henüz 7-8 yaşlarındayken babasının İstanbul'da bulunması nedeniyle tüm aile İstanbul'a gelerek Beşiktaş semtine yerleşmişlerdir.

b. Eğitim ve Öğrenim Hayatı:

Bir müddet Sibyan (İlkokul) mektebine devam ettikten sonra Beşiktaş Askeri Rüştiyesine, 1844 yılında Askeri İdadi (Askeri Liseye'ye yazılmıştır. 1853 yılında Teğmen rütbesiyle Harp Okulundan 20 yaşında, ikincilikle mezun olmuştur. Harp Akademisine başladığı sırada Kırım Harbi çıktığı için savaşın ilan edilmesiyle birlikte Osman Paşa kurmay sınıfına alınarak Rumeli'deki Orduya gönderilmiştir. Kırım Harbinde gösterdiği başarılı hizmetlerinden dolayı rütbesi üsteğmenliğe terfi ettirilmiştir. Kırım Harbi bitince yüzbaşı rütbesi ile İstanbul'a dönmüş, Harp Akademisindeki öğrenimini 1856 yılında tamamlayarak bir müddet Genel Kurmay Başkanlığı'nda çalışmış ve bu sırada rütbesi kolağalığa terfi ettirilmiştir.

c. İlk Görev ve Terfileri:

A. Kırım Savaşı'ndaki Görevi:

29 Eylül 1853'de harbin ilân edilmesi üzerine Mülâzim-ı Sani (teğmen) Osman Paşa, kurmay sınıfına alınarak Rumeli'deki orduya gönderilmiştir. Bu görevde dört yıl kalmış ve 21 Mart 1855'de Opatoriya'da gösterdiği yararlılık ve kahramanlık, komutanlarının taktir ve teveccühünü kazanması dolayısıyla rütbesi Mülâzim-ı Evvelliğe (Üsteğmenliğe) yükseltilmiştir. Kırım Harbi, 8 Eylül 1855'de Sivastopol'ün ele geçirilmesi üzerine Osmanlı müttefiklerinin galibiyeti ile sona erince Osman Paşa 1857 yılında Yüzbaşı rütbesiyle İstanbul'a dönerek Harp Akademisi'ne tekrar devam etmiştir.

B. Bursadaki Çalışmaları:

1859'da Osmanlı ülkesinin nüfus sayımı ile kadastro usulünde harita çizilme çalışmaları yapılması kararlaştırılmış, örnek olarak da Bursa ilinden başlamasına hü-

kümetçe karar verilmiştir. Diğer memurlarla birlikte Osman Paşa da bu hizmete askeri kişiliği ile tayin edilmiş ve bu görevde iki yıl kalmıştır.

C. Rumeli-Yenişehir'e Tayini:

Osman Paşa Bursa'daki iki yıllık vazifesinin ardından, 1861 senesinde, Rumeli-Yenişehir'inde toplanmış olan ordunun hizmetinde vazife görmüştür.

D.Hassa Ordusu'na Tayini:

Gazi Osman Paşa 1861 yılında aynı rütbeyle Hassa Ordusu'na âit dördüncü Alay'ın ikinci taburu'nda görevlendirilmiştir. Bir yıl sonra da Binbaşı olmuş ve Hassa ordusunun üçüncü Alay'ın ikinci Taburu'na tayini çıkmıştır.

E. Suriye-Cebel-i Lübnan'a Tayini:

Suriye'de Yusuf Kerem'in eşkiyalığa başlaması üzerine, yakalanması için, Osman Paşa taburuyla birlikte buraya gönderilmiştir. Cebel-i Lübnan'daki bu ayaklanmanın bastırılmasında Osman Paşa önemli hizmetler görmüştür.

F. Girit'e Tayini ve Çalışmaları:

1866 yılında, Girit Adası'nda bulunan Rumlar, Vali İsmail Paşa'dan şikayet ederek isyan etmiş ve bu vesile ile adanın Yunanistan'a bağlanmasına çalışmışlardı. Girit'e asker gönderilmesine karar verilince, Suriye'nin Girit'e yalcın olduğu gerekçesiyle, Osman Paşa'nın isyanı bastırmaya memur edilmesi öngörülmüştür. İstanbul'dan Giritli Mustafa Naili Paşa kumandasında 40 bin asker gönderilmiştir, daha sonra ise Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa gidip asilerle savaşa girmiştir. O zamanlar henüz yarbay rütbesinde bulunan Osman Paşa birliklerin başına geçmiş, Girit'in en yüksek dağı olan Esfakya'da bulunan ve kendilerini Romalı sayan dağlı eşkiyaların üzerine yürüyüp hepsini perişan etmiştir. Osman Paşa ortalığın durulmasına kadar Girit'de kalmış, ilk defa hareket sırasındaki gayret, fedakârlık ve dirayeti sayesinde adı geniş ölçüde duyulmuş ve şöhret sahibi olmuştur. Bilhassa Serdâr-ı Ekrem Ömer Paşa'nın takdirini kazanmış ve başarılarından dolayı rütbesini albaylığa terfi ettirerek, kendisini tebrik ile, üçüncü dereceden Mecidiye Nişan'ı verdirmiştir.

G. Yemene Tayini ve Çalışmaları:

1868 yılında Yemen'de isyan çıkması üzerine, isyanın daha fazla genişlemeden bastırılması için buraya Redif Paşa'nın komutasında bir tümenin sevkine devletçe gerek görülmüş, bu tümenin birinci alay'ına Osman Paşa komutan olarak atanmıştır. Bu muharebe ve çarpışmalarda göstermiş olduğu başarı ve yararlılıktan dolayı rütbesi Mirlivalık'a (Tuğgeneralliğe) yükseltilmiştir. Fakat Yemen'in havasına alışamaması nedeniyle hastalanarak 1871 yılında hava değişimi için İstanbul'a gelmiştir.

H. Manastır ve Yenipazar'a Tayini:

Osman Paşa, İstanbul'daki birkaç aylık hava değişiminden sonra üçüncü Ordu'nun

Redif Livalığı (Tugaylığı)'na aynı rütbe ile tayin olunmuş, bir süre ordu merkezi olan Manastır'da kalmış ve ordu kumandanı (Müşir) Mareşal Abdi Paşa'nın kendisini, göstermiş olduğu yararlılıklarından dolayı takdir etmesi dolayısı ile burada bırakılmıştır. Osman Paşa daha sonra, 1873 yılında, 39 yaşında bulunduğu sırada, Yenipazar tümeni komutanlığına tayin edilmiştir.

Bu vazifede bulunduğu zaman sürecinde, göstermiş olduğu gayretten ötürü o sıralarda üçüncü ordu komutanlığına tayin edilmiş bulunan Müşir Derviş Paşa ile Serasker'in de nazarı dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine kendisine Ferik (Tümgeneral) rütbesi uygun görülmüştür.

İ. İstanbul, İşkodra, Bosna ve Erzurum'a Tayini:

Osman Paşa bir süre sonra Manastır'daki vazifesinden alınarak İstanbul Merkez Komutanlığı'na tayin olunmuştur. Bu görevde kısa bir müddet kalmış, daha sonra, önce Arnavutluk'ta bulunan İşkodra Kumandanlığı'na ve oradan da Bosna Kumandanlığı'na tayin edilmiştir. Fırka kumandanı olarak vazife görmekte iken Bosna Valisi Derviş Paşa ile aralarının açılmasından dolayı buradaki vazifesinde ancak altı ay kadar kalabilmiş, ertesi yıl, 1875'de ise, İstanbul yolu ile merkezi Erzurum olan dördüncü Ordu Kurmay Başkanlığı'na tayin olunmuştur.

J. Niş'e Tayini:

Bu sırada, Balkanlarda bir taraftan Bosna-Hersek olayları, diğer taraftan Karadağ İsyanı ve Bulgaristan'daki iç huzursuzluk, bölgeyi tam bir barut fıçısı haline getirmişti.

Rumeli'ye tayin emri üzerine Osman Paşa demiryolu ile İstanbul'a gelmiş ve İstanbul'da yapılan görüşmelerde genel durum ve Avrupa kıtasındaki askeri birliklerin yüklenmesi muhtemel vazifeler hakkında görüşü alındıktan sonra, kendisi 1875 yılında Niş'e tayin olunmuştu. Bu esnada Vidin Komutanı Yaver Paşa, Anadolu'da bir göreve gönderildiği için, Osman Paşa boşalan bu komutanlığa getirilmiştir.

d. Kendi Kaleminden Gazi Osman Paşa'nın Özgeçmişi:

Doğum yerim Asya kıtasında Tokat Sancağı olup, burada 1833 tarihinde doğmuş olduğum tutulmuş olan kayıttan anlaşılmıştır.

Babamın İstanbul'da bulunması nedeniyle çocukluğumda doğum yerimi terk ederek ailece İstanbul'a göç edilmiş olup, burada bir müddet sıbyan mektebine devam ettikten sonra dayımın Mekteb-i İdadiye (ilkokul) de öğretmen olarak bulunması nedeniyle 1844 tarihinde Mekteb-i İdadiye'ye kayıt ve kabul edildim. Beş sene bu okulda, dört sene de Mekteb-i Harbiye (Harp Okulu)'de akranlarımla üstünde olarak güzelce çalışıp sınıfımda üçüncü olmamdan dolayı ödüllendirilerek tahsilimi bitirdim. Teğmen rütbesiyle diploma alarak 1853 tarihinde okuldan ayrıldım. O esnada Kırım sorunu çıkmış olduğundan Erkan-ı Harbiye (kurmay) sınıfına ay-

rılarak Rumeli'ye tayin edildim. Kırım sorununun sonuna kadar burada çok iyi bir şekilde görevimi yapıp komutanımın takdirlerini kazanarak yüzbaşı rütbesine yükseldim. 1857 tarihinde Kırım sorununun sona ermesi münasebetiyle İstanbul'a döndüm. Burada yine Erkan-ı Harbiye (Harp Akademisi'ne devam edip 1858 tarihinde Kolağalık rütbesine yükselerek hizmetime devam ettim.

1859 tarihinde bütün Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yapılacak nüfus sayımı için kadastro usulüyle haritasının yapılmasına ve numune olmak üzere Bursa vilayetinden başlanılmasına Babıalce karar verilerek diğer memurlarla birlikte bu görev için Bursa'ya gittim. Burada da canla başla çalışarak hizmet ettim. 1861 tarihinde Rumeli Yenişehir'inde toplanmış olan ordunun Erkan-ı Harbiye hizmetine memur olarak göreve başladım.

1864 tarihinde Hassa ordusuna bağlı dördüncü alay'ın ikinci taburu'na aynı rütbe ile tayin oldum. 1865 tarihinde bu ordunun üçüncü Alay'ının ikinci Taburu'na Binbaşı rütbesi ile tayin olunarak Suriye'de Cebel-i Lübnan'da çıkan bir karışıklık üzerine karışıklığı bastırıp, şakileri (isyancıları) yakalamak için taburumla birlikte buraya gönderildim. Devletçe Girit'e asker gönderilmesine karar verilmişti. Suriye'nin Girit'e yakın olması nedeniyle memuren oraya gönderildim. Zaman zaman burada toplanan askerin mevcudu bir ordu kuvvetini bulmuştu. Buradaki eşkiyanın faaliyeti gittikçe artmış, fakat ardarda yapılan savaşlarla ihtilal bastırılmıştı.

Hareket tarzı halen hayatta olmayan Harbiye Nazırı (Milli Savunma Bakam) Ömer Paşa tarafından ziyadece takdir olunmuş, hareketin sonuna kadar meydana gelen muharebelerde takdir olunan hareketime mükafat olarak rütbemin miralay (albay)'lığa kadar terfi ile, 3. rütbeden bir adet mecidiye nişan ile ödüllendirildim. 1868 tarihinde Yemen ihtilali baş gösterip genişlemeden bastırılması için Refet Paşa komutasında birliğin Yemen'e gönderilmesine devletçe karar verilmişti. Bu amaçla ihtiyat erleri silah altına alınarak bir tümen teşkil edildi. Bu tümenin birinci alay'ının komutanlığına tayin olunarak burada göreve başladığım sırada meydana gelen savaşta hizmetleri-min takdir edilmesiyle rütbem Liva (tuğgeneral)'liğe yükseltildi. Ancak buranın havası yaramadığı için hastalanıp hava değişimi aldığımdan, 1871 tarihinde Yemen'den İstanbul'a döndüm. Birkaç ay İstanbul'da kaldıktan sonra, üçüncü Ordu'nun redif livalığı (tugay)'na aynı rütbe ile katıldım. Bir müddet merkez ordusu olan Manastır'da ikametden sonra 1873 tarihinde Yenipazar Tümen Komutanlığı'na tayin olduğuma dair başkumandanlıktan alınan telgraf üzerine buraya gelerek göreve başladım. Tümenin talimi terbiye ve disiplini ile uğraşırken ferik (tümgeneral) rütbesine yükselerek, İstanbul Merkez Komutanlığı'na tayin olduğuma dair saraydan çıkan emir üzerine Harbiye Nezareti'nden çekilen telgraf üzerine hemen İstanbul'a gelerek göreve devam etmekte iken 1873 Aralık'ında Harbiye Nezareti emriyle Işkodra Komutanlığına atanarak yeni görevime başlamak üzere hemen Işkodra'ya hareket ettim.

Burada görevime devam ederken Bosna Komutanlığı' na atanmış olduğumdan hemen buraya gitmem ve göreve başlamam için Harbiye Nezaretinin telgrafı üzerine 1874 senesi Ağustos ayında İškodra'dan hareketle Bosna'ya gelerek burada 5-6 ay kadar kaldım. 1875 senesinde boş olan 4. Ordu Reisliği'ne tayin edilmiş olduğum hemen hareketime dair Harbiye Nezaretinde almış olduğum telgraf üzerine İstanbul üzerinden Merkez Ordusu olan Erzurum'a gelerek göreve başladım. 4-5 ay sonra aynı senenin Eylül ayında Sırp Hükümeti'yle harbin kararlaştırılmasından dolayı Niş'te toplanacak olan orduya padişahça emredilmiş olduğundan hemen İstanbul'a hareketim hususunda Harbiye Nezaretinden almış olduğum telgraf üzerine İstanbul'a geldim. 5-6 gün sonra Niş'e hareket üzere trenle gidip burada 1. Tümen'in teşkiline nezaret ederken, Vidin Komutanı müteveffa (ölen) Yaver Paşa'nın Asya kıtasına çıkan memuriyeti ile yerine bu fırkanın komutanlığına padişah emriyle atandım.

Hemen hareketim için Harbiye Nezaretinden almış olduğum telgraf üzerine derhal hareketle Vidin'e gelerek tümenin talim-terbiye ve disiplin ve ikmalini ele alarak seferber hale getirdim. 1876 Sırp Hidiv'ine birbuçuk saat mesafede olan Adliye Kasabası Ovasına kuvvet yığarak sınırı geçmek için lazım gelen planın hazırlanmış olmasıyla, harbin ilanını beklemekte iken, harp ilan edilmiş olduğuna dair haberdan birbuçuk saat sonra başkomutanlıktan almış olduğum telgraf üzerine yıldırım hızıyla emrimdeki birliklerle hududu geçtim. Bu hareketim düşmanı dahi şaşkına çevirmişti. Aynı gün harekate devamla güneş batmak üzere iken İzvez Tepelerini ele geçirdim.

Gereken noktalara karakollar ve gerekli avcı siperleri kazdırdım. Şafakla beraber yapılacak taarruz için hücum kollarına dahi tertip ve teşkil ederek sabahı bekledim. Sabah olup hücum anı gelince İzvez Kasabası'na üç koldan hücum edilmesi esnasında düşman çok miktarda zayıt vererek Timok Nehri'nin öbür kıyasına geçip daha evvel hazırlanmış oldukları tahkimata sığınıp, bir kısmı da Zeycar'da bulunan ordularına katılmışlardı. Biz de İzvez Tepelerine bir ordugah kurarak lazım gelen tahkimat ve avcı hendeklerini kazmakla beraber gerekli keşifler yaparak, Timok Nehri üzerine köprü kurmak üzere gereken malzemenin tedariki ile uğraşırken ufak tefek muharebeler eksik değil ise de iki defa çetin bir çatışmadan sonra, Sırlara birçok zayıt verdirdik. Sırlar 3 adet top kilitli tüfek bırakarak bozgun halinde kaçtılar. Zafer daima bizim tarafın idi. Bir iki ay kadar İzvez Tepelerinde kalıp, kuvvetimizi takviye ettik. Timok Nehri'nin suları çekilmiş olduğundan taarruzdan bir gün evvel köprü takımlarının Timok Nehri kenarına getirildiği Sırp'lar tarafından görülmüş ve gözleri savaştan yıldığı için aynı gece karanlığında Zeycar'ı terk ederek çekilmişlerdi. Böylece savaşmadan Zeycar zapt edilmişti. Burada gereken yerlere asker gönderip, yerlerde yeniden tahkimat yapmakla, arasıra taarruz denemeleri yapmaktan geri durulmayarak, bir iki defa gayet mahirane

vuku bulan muharebede düşman ağır zayıat vererek bozgun halinde geri çekilmiştir. Geçmiş olan bu muharebenin mükafatı olarak ikinci rütbe olan mecidiye nişanıyla rütbem 1876 senesinde müşir (mareşal)'liğe yükseltilmiştir.

Sonrada sulh akdedildi. Bende mevcut maiyetimle Vidin'e geri dönerek askerin noksanlarını ikmal ve talim terbiyesiyle meşgul oldum. Bu esnada Rusya Devleti ile harp olacağı söylentileri üzerine derhal Vidin Kalesinin kayıtlı askerleriyle kalenin tamirine başlanılarak, kale yeniden yapılmış gibi tamamlandı.

1877 Haziranında harp ilan edildiği anda Rus kalelerinden top atışlarına başlandı. Vidin kalesinden de karşılık verilerek arasına topçu düellosu yapılıyordu. Ruslar Zıştovi tarafından taarruzla Tekin Kalesi üzerine, bir kısmı da Tırnova Kasabası üzerine hareket halinde oldukları yapılan istihbarattan öğrenilmişti. Düşmanın önünün kesilmesi için başkomutana bildirilen bazı etüdler üzerine, Temmuz 1877 tarihinde Plevne'ye memur edildim. Orada yapılan muharebeler herkesçe bilindiği için tafsilatına girilmeyecektir.

Allah'ın izniyle meydana gelmiş olan muharebelerin hepsinden zaferle çıkmış olmasına rağmen, erzaklarımızın tükenmiş olması nedeniyle görülen lüzum üzerine hareket edip, üstün düşman karşısında ve yaralı olmam nedeniyle Plevne'den çıkmak mümkün olmamış ve esir olunmuştur.

Konu edilen muharebelerde gösterilen gayret ve bağlılığım mükâfaten padişah tarafından kendi özel yaveri ile, bir altın kılıç ile, bir çift mermileri ile tabanca ve birinci rütbeden de Osman Şeref Nişanı ve bu nişanın bir süre sonra verileceği açıklanmıştır.

Esaretimiz esnasında Rus Ordusu Başkomutanı Grandük Nikola tarafından fevkalade hüsnü kabul (iyi karşılama) görüldüğü gibi, müteveffa (ölen) İmparator Aleksandr da bizzat Plevne'ye teşrif buyurup, İmparatorun kabul şerefine nail olunmuştur. İmparator insaniyet, nezaket ve şanı şerefli İmparatora yakışır bir şekilde konuşma yapmıştır. Şöyle ki; (Osman Paşa) "esir olarak bulunduğundan dolayı müteessir olmayınız. Savaş anında olağan şeydir. Siz askeri görevinizi tamamen yerine getirip, asla kusur etmediniz. Bu kadar çaresizdiniz ki, devletinizi sizi idare edemedi.

Binaenaleyh siz benim esirim olmayıp misafirmsiniz. Kılıcını sana verdim. Senin gibi cesur ve gayretli, dirayetli (zeki ve bilgili) bir komutan ile muharip bulunduğuma kendimi bahtiyar addediyorum" diyerek sözlerini bitirmişti. Sonra müsaadeleriyle Grandük Hazretlerinin karargahında özel bir çadır verilerek bir hafta kadar orada kalınmıştır. Misafirliğimiz esnasında sabahları Grandük Hazretleri bizzat teşrif buyurup hatır sorarlardı.

Bir hafta sonra dinlenmiş olarak Kışnefe gidip, orada bir ay kadar kaldıktan sonra Harkof Kasabasına gidip, orada bir otelin özel dairesinde bir iki ay kadar ikametten sonra, o esnada Harbiye Nazırı bulunan Rauf Paşa, özel bir görevle Petersburg'a gidip benim İstanbul'a dönmem için de İmparator'a rica etmiş olduğundan, İmparator Rauf Paşa'nın ricasını kabul buyurmuş olması nedeniyle, Rauf Paşa ile birlikte 1878 senesi Mart'ının başlarında, İstanbul'a gelinmiştir. Gelişimiz halk tarafından sıcak bir sevgiyle karşılanıp doğruca saray arabasıyla Mabeyn-i Hümayun (padişahın sarayda özel olarak erkekleri kabul ettiği daire) da padişahın huzuruna çıkma şerefine eriştiğimizde padişahın hüsnü kabul görerek, padişah tarafından bizim için verilen bir ziyafette bulunduk. Yemekten sonra tekrar huzura alındık. Bu şerefe nail olarak. Burada özel bir iltifat olarak güzel ve altın bir kılıç ve bir adet murasa (kıymetli taşlarla bezenmiş) Osmanlı Nişanı verilerek, Hassa Müşiriyeti Makamına atandık. 9 Mayıs 1878 tarihinde de Mabeyn-i Hümayun Müşirliğini de uhdeme alarak 5 Kasım tarihinde Mabeyn Müşirliği uhdemde kalmak üzere Ser askeriye Makamına tayin edildim. 1885 tarihine kadar bu hizmete devam edip, bu süre içinde bir kere 24 saat ve bir kere de 3,5 ay kadar mazul (azledilmiş) bulunup nihayet mazuliyetim dahi Bulgaristan sorununda harp tarafları töhmetiyle itham olunarak Seraskerlikten azil olunarak Mabeyn-i Hümayun Müşiriyeti üzerinde olarak 12 seneden beri Müşirlik Makamında sadakat gösterilmekte ve bu süre içerisinde padişahı şahanedan bir nişan ve bir imtiyaz nişanıyla, saltanatı zamanında meydana getirilmiş küçük imtiyaz madalyasıyla diğer bir gümüş kılıç ve iki adet binek hayvanı inayet ve ihsan buyurulmuştur. Ayrıca büyük oğlum, büyük ve muhterem kızları Zekiye Sultan Hazretleriyle evlendirip ve ikinci bulunan Naim Sultan Hazretlerini de ikinci oğlumla nişanlayıp yakında düğünleri olacaktır. Şevket-meap hazretlerinden bu ana kadar görmüş olduğum iltifatın minnettarı bulunduğum cihetle daima ve her durumda kendilerine sadık kalarak her bir emir ve fermanlarını canımı feda edercesine yerine getirmeyi kendime borç edinmiş olduğumdan, işte özgeçmişim doğru olarak bundan ibaret olmakla, ileride doğabilecek değişikliklerle bile ilave edilebilecektir.

e. Ailesinden İnsan Manzaraları

Gazi Osman Paşa binbaşı rütbesinde iken Ferit Neşet Paşa'nın hemşiresi, Defter-i Halcani Nezaretinde bulunan Ali Rıza Paşa'nın baldızı Zatigül Hanımla evlenmiştir. Gazi Osman Paşa'nın bu evlilikten, Nureddin, Kemalettin, Cemalettin ve Hüseyin Abdülkadir adlı dört çocuğu olmuştur.

Gazi Osman Paşa iyi bir koca, örnek tutulacak bir baba, kötü huylardan uzak evine düşkün, yaşayışı sade ve mütevazi bir evlilik hayatı sürmüştür.

Eşi Zatigül Hanım, ırki olarak Çerkezdir ve 1940 yılında vefat etmiştir.

Ayrıca kendisine Padişah tarafından bir nişan verilmiştir.

Sultan Abdülhamid, Gazi Osman Paşa'nın oğullarını, kendisine iltifat olmak üzere, şehzadelerin okudukları okula kabul ederek tahsillerini orada sürdürmelerini sağ-

lamıştır. Daha sonra ise iki oğluna hem müşirlik (mareşallik) rütbesi vermiş ve hem de iki kızıyla evlendirmek suretiyle onları kendisine damat etmiştir. Plevne Kahramanını çeşitli vesilelerle ve bu kadar içten anmamız, Paşa'nın ailesini düşündürüyor bize... Çocuklarıyla ve torunlarının sefaletle, sıkıntıyla dolu hayatlarını...

Dört oğlu vardı Paşa'nın... Cemalettin Bey müzisyendi, konserlerde alaturka piyano çalıp plak doldurdu... Küçük oğlu Hüseyin bey hastaydı, İstanbul'da 1956'ya kadar sessiz sedasız bir hayat sürdü...

Ama öbür iki oğlunun yaşadıklarının yanında, en sıra macera filmleri bile hafif kalırdı...

Büyük oğlu Nureddin ile ondan sonra gelen Kemaleddin, sarayın damadıydı... Abdülhamit, Plevne sonrasında kendisine dünür yapmıştı Osman Paşa'yı... İki kızını Paşa'nın iki oğluna vermiş; Naile'yi Kemaleddin'e, Zekiye'yi Nureddin'e nişanlamış, Paşa apoleti takmıştı damatlarına... Ama Kemaleddin rahat durmamış, başka güller koklamaya kalkışınca boşandırılıp Bursa'ya sürgün etmişti... İstanbul'a 1908'de Meşrutiyetle beraber dönebilmiş, 1920'de ölmüştü...

Seneler geçmiş, 1924'te hanedan sınır dışı edilmişti Türkiye'den... Damat Paşalar da çıkartılmıştı memleketten... Osman Paşa'nın oğlu Nureddin Paşa'yla torunları, sürgün yollarındaydı artık...

Nureddin Paşa, Fransa'ya yerleşti ailesiyle... Pau tarafında, küçük bir otelde yaşıyorlardı... Sultanın mücevherleri yavaş yavaş satıldı, zamanla satılacak hiçbir şey kalmadı... 1950'de Zekiye Sultan veda etti dünyaya, 3 sene sonra da Nureddin Paşa... Gazi Osman Paşa'nın büyük oğluydu ve memleketinde babasının adına marşlar terennüm edilirken o, sığındığı otelin sahibi olan bir Ermeni'nin yardımcılarıyla geçirmişti son senelerini...

Nureddin Paşa'nın tek kızı vardı: Fatma Hanım Sultan... Hanedanın kadın tarafından gelenlerin memlekete girmesine 1952'de izin verilince Türkiye'ye döndü Hanım Sultan... İstanbul'da, Beyoğlu'ndaki bir binanın merdiven altındaki bölmesinde yaşadı ve 1972'de orada noktalandı hayatı...

Gazi Osman Paşa'nın torunuydu ve son günlerinde bir lokma ekmek bulmakta zorlanmıştı...

Hanım Sultan'm oğlu Salih'te, annesiyle beraber döndü sürgünden... Senelerce bir seyahat şirketinde çalıştı, emeldi oldu ve geçen Kasım'da sessiz sedasız ayrıldı dünyadan...

Gazi Osman Paşa'nın torununun çocuğuydu ve dedesinin Plevne'de kılıçla yazdığı

destanın, birileri sayesinde vodvile döndüğünü neyse ki görmedi...

Çapkın damadın, yani Kemaleddin Paşa'nın ailesi de sürgünler kafilesindeydi... Naime Sultan Nice'e yerleşti, varını-yoğunu tüketince daha ucuz bir memleket aradı kendisine... Arnavutluk'a, Tiran'a taşındı, derken İkinci Dünya Savaşı koptu ve Arnavutluk, 1940'ların sonunda sefalet içinde can verdi Naime Sultan... Gazi Osman Paşa'nın geliniydi ve mezarı bile kayboldu...

Kemaleddin Paşa'dan olan oğlu Cahit Osman, senelerce bir uçtan öbür uca dolaştı Avrupa'yı... İş arayıp durdu... Fransa'da muhasebecilik yaptı, sonra emlakçılığa başladı. 1952'den sonra Türkiye'ye geldi, Gümüşsuyu'nda bir otele yerleşti... 1977'de bir otomobil çarptı Cahit Osman'a ve Taksim İlyardım Hastanesi'nde can verdi... Gazi Osman Paşa'nın torunuydu ve öldüğünde, cebinden sadece 225 kuruş çıktı... Cahit Osman'ın oğlu Bülent Osman Fransa'da, sürgünde doğdu... Otomobil siliciliğinden işportacılığa kadar hemen her işi yaptı... Sonra bir şirkete girdi... Zamanla yükseldi, en tepeye kadar çıkıp emeldi oldu... Gazi Osman Paşa'nın torununun çocuğuydu. Türkiye'ye ayak basmadığı için Fransa'da çalıştı, hem de çok çalıştı ve Fransız Cumhurbaşkanı "Legion d'Honneur" unvanıyla taltif etti Bülent Osman'ı... Şimdi, bir Fransız Şövalyesi olarak, Paris'te yaşıyor...

Kemaleddin Paşa'nın birde kızı vardı: Adile Hanım Sultan... Bir şehzadeyle, Sultan Aziz'in torunu Şevket Efendi ile evlendi, ayrıldı, sonra Mısırlı bir işadamı ile birleştirdi hayatını ve 1979'da Kahire'de öldü...

Şehzadeden bir kızı oldu Adile Hanım Sultan'm... İsmi Nermin Nezahat koydular... Türkiye'ye girmesi yasaktı, Birleşmiş Milletler'de çalıştı, kendisi gibi vatansız olanlara yardım etmek için didindi, derken yatağa düştü ve işsiz kaldı...

Gazi Osman Paşa'nın torununun kızıydı... Halen 72 yaşındadır, hiçbir ülkenin vatandaşlığı değildir, altı lisan konuşur, yatalaktır ve gözleri görmemektedir... Fransız Hükümeti'nin bağladığı "fakir aylığıyla" Fransa'nın küçük bir kasabasındaki "fakirler sitesi"nde tek başına, hayatta kalmaya çalışmaktadır...

Gazi Osman Paşa Çocuklarıyla Konağın Bahçesinde Soldan Sağa; 1- Nureddin Paşa 2-Küçük Oğlu Hüseyin 3- Kemaleddin Paşa 4- Cemal Bey (Edip Özkale Müşirler Koleksiyonu)

f. Vefatı ve Defni:

Gazi Osman Paşa'nın askeri dehası ve şöhreti dünyayı ayağa kaldırdığı gibi, onun ölümü de dünyayı alakadar etmiş, yakından takibine sebep olmuştur.

Gazi Osman Paşa ölmeden ölümü tadan, ölümü sonrası hakkında yazılacak ve söylenecekleri daha hayatta iken okuyup öğrenme imkanına kavuşan bir şahsiyet olmuştur.

Plevne'nin sükutundan bir hafta sonra Gazi Osman Paşa'nın vefat ettiğine dair basında haberler çıkmıştır. Yayınlanan bu vefat haberleri arasında onun kendini zehirlemiş olduğu, Rusların ihanetine uğradığı ve almış olduğu yaradan ileri geldiği gibi rivayetler bulunmakta ise de bu haber sonradan yalanlanmıştır.

Gazi Osman Paşa sıhhatli olmakla beraber uzun senelerden beri devam eden göğüs darlığı hastalığına bağımlı bulunmaktaydı.

Vefatından bir buçuk sene evvel hastalığı krizler yapmaya ve hiç uyumadan saba-

ha kadar uyanık kalma hali kendisinde sık sık görülmeye başlamıştır. Bu hastalık bir süre böyle devam etmiş, daha sonra kendisini yatağa düşürmüştür.

Gazi Osman Paşa'nın dışarı çıkamaya-cak kadar hastalanarak yatağa düşmesi üzerine Sultan Abdülhamit adına Ragıp Bey, patrik namına da Rum Patrikhanesi Baş Rahibi Gazi Osman Paşa'yı kendi konağında ziyaret ederek iyilik dileklerinde bulunmuşlardır. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayan Gazi Osman Paşa, nihayet 4-5 Nisan 1900 Perşembe günü gece geç vakitte vefat etmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın vefat haberinin kendisine ulaşması Sultan Abdülhamid'i fevkalade üzüntü ve kedere boğmuştur. Sultan Abdülhamid, Paşa'nın ailesini teselli ve teskin etmek üzere Daru's-Saade ağalarından Abdülgani Ağa'yı konaklarına göndermiş ve ayrıca rical-i devletten önde gelen kimseler vasıtasıyla kendilerine taziyede bulunmuştur. Ayrıca yaveri hususisi Süvari Feriki Çerkez Muhammed Paşa vasıtasıyla pek çok fakire Gazi Osman Paşa hayrına sadaka dağıtmıştır. Gazi Osman Paşa'nın vefatı üzerine Sultan Abdülhamid'e Almanya İmparatoru II.Wilhelm tarafından bir ta'ziye telgrafı gönderilmiş ve Almanya'da askeri tahsilde bulunan Gazi Osman Paşa'nın oğlu Binbaşı Cemal Bey'de İstanbul'a gelmek üzere yola çıkmıştır.

Cenazesinin hazırlığı ve defni için hususi Yaveri Ferik Çerkez Muhammed Paşa Hazretleri tayin olmuş ve cenazenin defin masrafı ise Sultan Abdülhamid'in emri üzerine onun özel servetinden karşılanmıştır.

Gazi Osman Paşa'nın cenazesi 5 Nisan günü saat beş sıralarında Beşiktaş Serencebey Yokuşunda bulunan konaklarından, düzenlenen büyük bir törenle kaldırılarak, evvela Beşiktaş'a sonra da İstimbota konulmuş ve 5 adet beşer çifte kayıklarla Unkapanı İskelesine nakledilmiştir. Yine burada düzenlenen fevkalade derecedeki bir cenaze alayı ile yediyi yirmi gece Fatih Camine varılmıştır. Balat'ta bulunan Kadı Saidi Dergahı Postnişini Muhammed Keşfi Efendi tarafından cenaze namazı öncesi duada bulunularak kahramanlıklarından bahsolunmuş, cenaze namazını ise Beşiktaş Yahya Efendi Dergahı Türbedarı Şeyh Abdalî Efendi kıldır-mış ve sonra da Fatih Sultan Mehmet Türbesi yanında hazırlanmış olan hususi yere defnedilmiştir.

Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa Fatih Camii Avlusundaki Bu Türbede Medfun Bulunuyor

---

III. BÖLÜM

Askeri Kimliği

Gazi Osman Paşa (Edip Özkale Müşirler Koleksiyonu/8)

a. Gazi Osman Paşa ve Plevne Muharebeleri (I-II-III)

Gazi Osman Paşa, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başladığı sırada Vidin ve Rahova Bölgeleri'nin korunmasıyla vazifeliydi. Tuna'yı geçerek savaşın düşman topraklarında yapılmasını teklif ettiyse de buna izin verilmedi. Rusların Berkofça Dağlarını aşmaya başlamasından sonra Osman Paşa'ya hareket emri verildi.

Osmanlı-Rus Savaşı başladığı zaman Osman Paşa Vidin'den hareket ederek Rusların elinde bulunan Plevne'yi ele geçirdi. Şehrin çevresine hendekler kazdırdı ve şehri savunulur bir duruma getirdi. Osman Paşa'nın kuvveti 25 piyade taburu, 12 süvari bölüğü, 48 sahra topu ve 6 dağ topundan meydana geliyordu. Ruslar 19 Temmuz 1877'de Plevne'ye karşı saldırıya geçtiler. Türk topçusu Rusların topçu ateşine iki saat kadar karşılık verdi. Rus Piyadesi'nin saldırısı da püskürtüldü. Karşı saldırıya geçen Türk Birlikleri, Rusları Osma (Osım) suyunun doğu kıyısına attılar. Osman Paşa'nın bu başarısı üzerine Rus Genel Karargahı Tırnova'dan (bugünkü Veliko Tırново) Byala'ya taşındı. Burada Çarın başkanlığında yapılan toplantıda Plevne'ye karşı saldırıya devam etme kararı alındı. Osman Paşa da Plevne'ye yeni kuvvetler getirerek durumunu güçlendirmeye çalıştı. 30 Temmuz'da başlayan ikinci saldırıda Ruslar topçu ateşinden sonra bir süngü hücumu başlattıysa da başarı elde edemediler. Çar yeni kuvvetler toplanmasını emretti.

Rus Çan, Romanya Prensi Birinci Carol'e yardım için şu tarihi telgrafı çekti:
"İmdadımıza gel! İstedığın gibi, istediğin yerde, dilediğin şartlarla Tuna'yı geç! Acele Plevne'de yardımımıza yetiş! Türkler bizi mahfediyorlar! Hıristiyanlık, davasını kaybetmek üzeredir!"

Rumen Kralı Carol bu yardım talebi üzerine, 3 piyade, 1 süvari tümeni ve 108 topla Rus Ordusuna katıldı. Bu yeni ordunun kumandanlığına Carol, kurmay başkanlığına da Rus Generali Todleben getirildi. Rus-Rumen ordusu 4 Eylül de Plevne karşısında mevzilendi. 7 Eylül'de Plevne'ye karşı topçu ateşi başladı ve üç gün sürdü. 11 Eylüldeki II Rumen ve 3 Rus Taburunun saldırısı püskürtüldü. Bu harekatta Ruslar 16.000, Rumenler 5.000 kişilik kayıp verdiler. 11 Eylül gecesi baskın tarzında yapılan ikinci bir saldırı da sonuç vermedi. 17 Eylül'de yaptıkları başarısız bir saldırıdan sonra Ruslar yeni kuvvetler getirerek birliklerinin sayısını 125.000'e yükselttiler ve Plevne'nin hiçbir yerden yardım almaması için gerekli tedbirleri aldılar.

b. Huruç (Yarma) Hareketi'nin Başlaması ve Ruslar'ın Direnci:

Rus Orduları Baş Kumandanı Nikolay, 12 Kasım'da Osman Paşa'ya teslim olmasını teklif etti. Bu teklif Osman Paşa tarafından reddedildi. Çevreyle bağlantısı kesilen Plevne'de Kasım ayı sonlarına doğru bütün erzak tükendi. Gazi Osman Paşa bir huruç (çıkış) harekatı yaparak, Plevne'den çıkmaya karar verdi. Bu kararı öğrenen Plevne ahalisi ileri gelenleri Osman Paşa'ya ricacı gönderdiler; "Eğer asker Plevne'den çıkarsa sivil halk içindeki Bulgarlar bizlere çok zarar verir.

Osmanlı - Rus Harbine Ait Çizimler (Yıldız Koleksiyonu - 90920/4-5) 1877

Gazi Osman Paşa Rusya'da Esirken
(Edip Özkale Müşirler Koleksiyonu / 11)

Müsaade ediniz biz Müslüman ahali de Plevne'den çıkalım", şeklindeki teklif üzerine Bulgar Halkının ileri gelenlerini çağırarak Osman Paşa, onlardan Müslümanlara zarar vermeyeceklerine dair söz aldı. Buna rağmen Müslümanlar; "Biz de sizlerle gelelim", diye çok yalvardılar. Osman Paşa, kimseyi kırmamaya dikkat ederdi. "Biz askeri usullerle hareket yaparız. Sizler bize ayak uyduramazsınız", dediyse de halkın istekleri çok açındırarak durumda olduğundan istemeyerek razı oldu.

Huruç hareketinin yapılacağı sabah, halkın araba, kağrı ve hayvanları ile askerin intikal yoluna askerden önce, geceden dizilmiş olduğu görüldü. Plevne yollarında tam bir karmaşa oldu, yollar kapanmıştı. İşte bu esnada Rus topçusu ateşe başladı. Nice çoluk çocuk, kadın, kız, bu ateş altında şehid oldu. Halkın bu aceleciliği aynı zamanda hareketin da gizliliğini ortadan kaldırmıştı. Zaten küçük bir kasaba olan Plevne yollarında yayaların bile geçmesi zordu.

Götürülmesi imkansız olan ağır toplar yok edilerek, bu manzaraya rağmen Vit Suyu üzerine bir köprü kuruldu. Plevne'deki kuvvetler, 20.000'er kişilik iki kısma ayrıldı. 9-10 Aralık gecesi Plevne'deki kuvvetlerin birinci kısmı Osman Paşa kumandasında Plevne'yi kuşatan Rus kuvvetlerine karşı saldırıya geçti. Bu kuvvetler, Yit Suyunu geçince ikinci kısım da onu takip edecekti; fakat Rus ve Rumen Birlikleri Osman Paşa'nın bu planı uygulamasına engel oldu. Desteksiz kalan Osman Paşa, Plevne'ye dönmeye karar verdi.

Bu çıkış hareketi sırasında Gazi Osman Paşa'nın atı isabet alarak öldü. Kendisi de bacağından ağır yaralandı. Açlık, hastalık, yardımın gelmemesi ve bünyesinde her türlü fedakarlığı gösteren askerin harcanmaması düşünceleri Gazi Osman Paşa'yı teslime mecbur etti.

c. Gazi Osman Paşa'nın Esir Düşmesi ve Esaret Yılları:

40 bin piyade, 1200 süvari, 2128 subay ile Ruslara esir düşen Gazi Osman Paşa'nın yarası, Viz Suyu kenarında bir evde sarılırken, Rus Generali Ganetski tarafından esir alındı. Az sonra Rus Başkumandanı Grandük Nikola askeri tören yaptırarak, askerlik ve esirlik kaidelerine aykırı olmasına rağmen, Osman Paşa'nın kılıcını iade etti. Heyecan ve samimiyetle takdir ve parlak savunmasından dolayı tebriklerini bildirdi. Azami hürmet göstermeye çalışan Nikola, Osman Paşa'ya: "Şu anda yeryüzünde bu kılıcı şerefle taşımaya hakkı olan tek insan sizsiniz" demekten kendini alamadı.

Esaret yıllarında Bugat, Bükreş, Harlcof gibi noktalara gönderildi. Gazi Osman Paşa, buralarda kaldığı zaman zarfında gittiği her yerde, yediden yetmişe herkesin büyük bir ilgi ve alakasıyla karşılaşmış, daha sonra ise trenle Rusya'ya gönderilmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın bir koltuğuna doktoru Hasip Bey ve diğer koltuğuna da Ma-ıyyet Ağası Yunus Ağa girmiş ve İmparator'un bulunduğu evin kapısına varıldığı zaman 150 kadar Rus subayının: "Bravo Osman!" şeklindeki tezahüratlarıyla karşılanmıştı.

Kısa bir süre sonra Rus Çarı'nın bulunduğu karargaha getirilen Osman Paşa, Çar tarafından da tebrik edildi. Rusya'ya varışında, ülke içinde istediği yere gidebileceği bildirildi. Gazi Osman Paşa bazı Türk İllerini gezdi. Her gittiği şehirde devlet reislerine yapılan merasimle karşılanıp uğurlandı.

Bir müddet sonra Sultan II.Abdülhamid Han'ın teşebbüsleri neticesinde Rusya'dan İstanbul'a döndü. İstanbul'a gelişinde halk tarafından büyük sevgi ile karşılandı. Sultan II.Abdülhamid Han, göz yaşları içinde alından öptü ve kendisine; "Sen benim yüzümü bu dünyada ak ettiğin gibi, Allal'da senin yüzünü iki cihanda ak etsin" diye dua etti.

d. Gazi Osman Paşa ve Berlin Konferansı:

Osmanlı Ordusu'nun Plevne Savunması Ruslar'm Edirne ve İstanbul istikametindeki yayılma emellerini ertelemesine neden oldu. Ruslar'm Temmuz ve Eylül 1877'delci üç taaruzunu başarıyla püskürtmeyi başaran Vidin'deki GARP Ordusu kuvvetleri kumandanı Osman Paşa Rus ve Rumen müttefik kuvvetlerinin başlatıkları kuşatmayı yarmak girişiminde başarılı olamayınca teslim olmak zorunda kaldı. Salt askeri açıdan bakıldığında Plevne savunma-sının psikolojik etkisi asla sorgulanamaz. Bu anlamda Plevne savaşı Türkler için adeta bir sembol olmuş ve destanlaşmıştı. Ancak neticede Osman Paşa'nın maharetli savunması Rus kuvvetlerini Plevne önünde uzun zaman oyalamışsa da, 1878 Mart ayında Çar'm ordusu artık İstanbul kapılarına dayanmıştı. Osmanlı hükümetinin San Stefano gibi çok ağır şartlar ihtiva eden bir ön barış anlaşmasına imza atmaktan başka elinden bir şey gelmezken, Batılı büyük devletler "Şark Meselesi'nde" ifadesini bulan çıkarları doğrultusunda insiyatifi ele alarak, Rusya'yı yeniden müzakere masasına oturmaya zorlamışlardır.

Öte yandan Avrupa Devletleri Kırım Harbi'nden sonra bir defa daha Osmanlı Devleti'ne karşı nasıl tavır takınacakları sorusuyla karşı karşıya kaldılar. Çünkü 1856 Paris Antlaşması, Osmanlı'yı Avrupa devletler topluluğu üyesi sıfatıyla Avrupa devletler hukukunun kapsamına almıştı. San Stefano ile bütün Balkanlar'ı kaybeden Osmanlı Devleti Berlin Konferansı ile hiç değilse Makedonya'yı geri alabilmiştir. Ancak Berlin Konferansı Osmanlı Devleti için aynı zamanda bir çok sorunları da beraberinde getirmekteydi. Balkanlar'dan İstanbul ve Anadolu'ya büyük göç dalgası ve Doğu Anadolu Vilayetleri'nde reformlar yapılması gibi.

Kısaca Berlin Konferansı Babiali için önemli bir dönüm noktasıdır. 1856 Paris Kon-

feransı Osmanlı Devleti'ne yeni ümitler sunmuştu. Berlin Konferansı'nın Balkanlar'm güneyindeki bazı toprakları Osmanlı hakimiyetine vermesi, 1856 ile karşılaştırıldığında 1878'in gerçekte çok zayıf bir ümit olduğu görülmektedir.

1877-1878 Osmanlı Rus savaşı neticesinde Balkanlar'daki toprak kaybı, içerde Osmanlı Devleti'nin geleceği üzerine tartışmalara yol açmıştır. Artık İstanbul'da yeni stratejiler üzerinde düşünceler konuşulmaktadır. Berlin görüşmelerinin ilerlediği ve istikamet netleşmeye başladığı bir safhada Vakit Gazetesi "Geleceğimiz" başlıklı makalede durumu şöyle özetlemektedir. "Rumeli'nin büyük kısmını kaybettik. Ancak Rumeli, geçmişini temsil etmektedir. Gelecekte, ilerleme ve reformlar konusunda ağırlık vermemiz gereken; Anadolu, Hicaz, Mezopotamya ve Yemen'dir". Zaman, en azından Anadolu konusunda Vakit'i doğruladı

e. Gazi Osman Paşa'nın İstanbul'a Dönüşüyle Birlikte Çeşitli Alanlardaki Görev ve Hizmetleri:

A-Hassa Müşirliğine Tayini:

Gazi Osman Paşa Plevne Muhaberelerinden sonra esir olarak gittiği Rusya'dan Abdülhamid'in girişimleri ile 13 Mart 1878 tarihinde İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a dönüşünün ertesi günü Hassa Müşiriyeti makamına tayin edilmiştir.

B- Mabeyn Müşirliğine Tayini:

5 Kasım 1878 tarihinde Mabeyn Müşirliğine getirilmiş ve ölünceye dek bu görevde kalmıştır. Gazi Osman Paşa'nın vefatından sonra, yerine herhangi bir tayin yapılmayarak, bu makam boş bırakılmıştır. Mabeyn Müşirliği Makamı kaldırılmamakla beraber, boş bırakılması nedeniyle, 1900 yılından itibaren fiilen tarihe karışmıştır. Her ne kadar 1900-1909 tarihleri arasında önemli gün ve bayramlarda tahtın sancağı evvela Müşir Fuat Paşa, sonraları da Müşir Ömer Paşa tutmuşsa da kendilerine Mabeyn Müşiri denmemiştir.

Gazi Osman Paşa Cuma namazları selamlığında olduğu gibi bayramlarda da ve Ramazan'da Kadir Gecesi akşamı alaylarında Padişah'm yanı başından ayrılmaz, saray Mareşali olarak Hırka-i Şerif ziyaretlerine gider, ayrıca tören salonunda tahtın yanında dururdu. Gazi Osman Paşa'nın Mabeyn Makamındaki bir vazifesi de Padişaha takdim olunan arzu dilekçeleri ait oldukları Bakanlıklara havale etmektir. Yıldız Sarayı'nın ikinci katında ve Çift Köşküne bakan bahçe üzerinde geniş bir avluda yer alan Gazi Osman Paşa'nın çalışma odasının bir kapısı içerideki sofaya çıkar, diğer bir kapısı ise merdiven başındaki büyük koridora açılırdı... Gazi Osman Paşa'nın yer aldığı bu odanın bir özelliği de Yıldız Sarayı'ndan bahçeye inen hünkar merdivenine yakın bulunmasıydı. Padişah her ne zaman saraya gelse Gazi Osman Paşa'yı aralıkta buluverir veya yanına çağdırtmak isterse kendisini yormaksızın çarçabuk yanına getirtebilirdi.

Osmanlı - Rus
Savaşında
Hilal-ı Ahmer
Cemiyeti'nin
Faaliyetleri,
Selanik'de Hilal-ı
Ahmer Cemiyetine
Ait Hastahane
(Yıldız Koleksiyonu
90667/20) 1877-1878

C- Seraskerlik Makamına Tayini:

Gazi Osman Paşa mevcut vazifeleri korunarak 12 Aralık 1878 tarihinde Seraskerlik Makamına tayin edilmiş ve Temmuz 1880 tarihine kadar burada kalmıştır. Daha sonra bu göreve üç defa daha tayin edilmiş ve yedi yıla yakın bu görevde kalmıştır. Görevi esnasında Osmanlı Ordusunun modernleşmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesinde başarılı çalışmalar yapmıştır.

Fakat bu tarihte Prens Batternberg'in Doğu Rumeli'yi istila etmesi üzerine kendisi savaş taraftarı olmakla suçlanmış, neticede bu vazifesinden azledilerek yalnızca Mabeyn Müşirliği Makamında bırakılmıştır.

f. Gazi Osman Paşa'nın Askeri Reformlar Hakkındaki Görüşleri:

1877-1878 son Osmanlı Rus muharebesi Osmanlı Devleti için telafisi mümkün olmayan büyük kayıplara neden olmuş ve felakete neticelenmişti. Böylece bir asırdır Osmanlı Devlet Ricalinin düşünce ve hareketlerine yön veren ve tüm reformların temel amacı olan ordunun yeniden yapılanması gündeme gelmişti. Zira bu muharebede savaşan kuvvetlerin yarıya yakını hemen hemen hiç eğitim görmemiş durumdaydı. Kullanılan silahların yetersizliği yanında yeter sayıda meslekten subay olmayışı da ayrıca dikkat çekmekteydi.

Gazi Osman Paşa yukarıda belirtmeye çalıştığımız ordunun mevcut ihtiyaçları ve eksiklerini giderme yolunda yapılması kararlaştırılan ıslahat hareketi komisyonu çalışmalarına şiddetle karşı çıkma gibi bir tutum sergilemiştir.

Yabancı kaynaklar yapılması öngörülen reform çalışmalarına Gazi Osman Paşa'nın muhalefette bulunmuş olduğu noktasında ittifak etmekle birlikte sebebi hususunda görüş ayrılığı içerisindeyler. İstanbul'daki İngiliz Askeri Ateşesi Albay Chermiside'a göre bu muhalefetin sebebi Gazi Osman Paşa'nın uygulanacak reform planını çok masraflı bulması ve yine bu reformların faydadan çok zarar vereceği düşüncesine sahip olmasıydı.

Bu muhalefesinde yalnız kalmamış, sadrazam ve ıslah komisyonunun uygulamaya koydukları tedbirleri başarısızlığa uğratma yolunda gerek Saray'da ve gerekse Harbiye Nezareti'nde kendisiyle aynı kanaati paylaşan kimselerle gizli bir dayanışma içerisinde bulunmuştur. Gazi Osman Paşa'nın bu noktadaki önemi, onun muhaliflerin en önde geleni olması ve geniş nüfuzla sahip bulunması halinden kaynaklanmaktaydı.

Gazi Osman Paşa birinci ıslahat komisyonunun yapmış olduğu çalışmalara olduğu gibi ikinci komisyonun uygulamalarına da karşı çıkmış, her ne kadar resmi olarak kendilerini destekler gibi görünmüşse de, alman kararların hemen her cümlesine itiraz etmiştir. Fakat komisyon üyeleri arasında kendisini destekleyenlerin sayıca

az olması ve kararların muhalefetle karşılanmasından dolayı oylama yolu ile kabulü usulüne başvurulması, itirazlarına fazla destek bulma imkanını ortadan kaldırmıştır.

Gazi Osman Paşa yalnızca orduda yapılması öngörülen Avrupalı yapılanma ve ıslahat komisyonu kararlarına muhalefet etmekle kalmamış, aynı zamanda jandarmayı yeniden düzenleme ve teftiş görevini yerine getiren İngiliz ve Alman subaylarının mevcudiyetine karşı çıkmış ve Saray'daki nüfuzu dolayısıyla en büyük itiraz da bu konuda kendisinden gelmiştir.

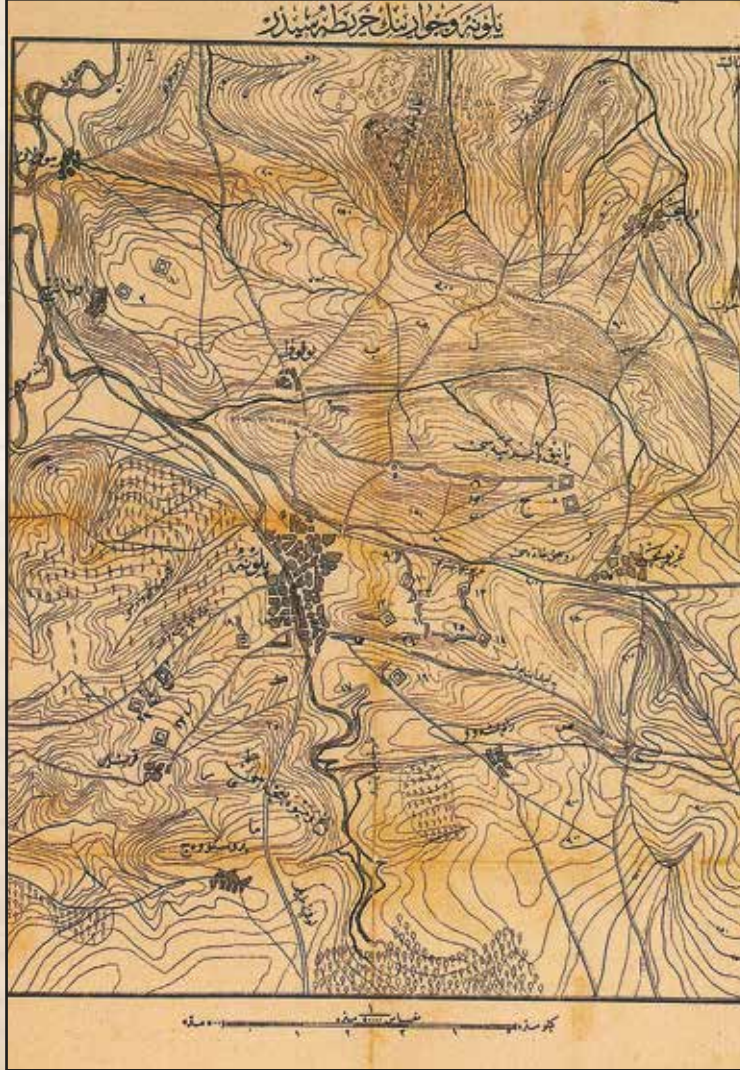
Daha evvel polis bakanlığına bağlı bulunan jandarma sınıfı, Baker Paşa'nın Anadolu'ya gönderilmesinden sonra Seraskerlik makamının denetimi altına alınmıştı. Böyle bir değişikliğe gidilmesi ile Gazi Osman Paşa'nın yetki alanı birazcık daha genişletilmiş olmaktadır. Örneğin, Aralık sonuna doğru Osman Paşa'nın almış olduğu ani bir kararla Osmanlı Ordusunda sağlık alanında vazife yapmakta olan yabancıların görevden alınacakları açıklanmış, fakat daha sonra bunun sadece savaş sırasında hizmet görenleri kapsadığı açıklaması getirilmiştir. Buna ilaveten Jandarma sınıfında vazife yapacak olan İngiliz müfettişlerinin ödemelerinin yapılmasını tasdik etmemiş ve kendilerine pek de kibar davranmamıştır. İki yılı aşkın bir süredir orduda görev yapan bu subayların, Rauf Paşa'nın vasıta olması sebebiyle, ancak birkaçının sözleşmesi yenilenebilmiş, fakat buna mukabil jandarma sınıfındaki diğer İngiliz subaylarının tekrar görevde bulunmaları imkanı kalmamıştır. Alman subaylar ise tatbiki faaliyetleri için sahalılarının daraldığından ve askeri alandaki reformlarının Serasker Gazi Osman Paşa tarafından kısıtlandığından şikayet etmişlerdir. Bu gelişmeler ise adı geçen subaylarla saray arasında olumsuzluk ve huzursuzlukların çıkmasına sebep olmuştur.

İngiliz ve Alman subayları ile Saray arasında meydana gelen bazı tatsızlıkların çıkmasında Gazi Osman Paşa'nın uygulanmaya konan reformlara karşı olumsuz tavır takınmasının payı olduğu kadar, Osmanlı Ordusu bünyesinde görev yapan bu subayların kendilerini sadece akıl öğretip, emir vermekle sorumlu saymaları ve üniformasını taşıdıkları ordunun gelenek ve kurallarına, her ne kadar aksi iddia edilirse de gerekli itina göstermemelerinin de payı olduğu şüphesizdir. Bu subaylar, başta Vön der Goltz Paşa olmak üzere, faaliyetlerini sadece vazife alanlarıyla sınırlamamışlar, aksine hizmet ettikleri Osmanlı Ordusunu Alman ordusunun güney uzantısı gibi telakki etmiş ve hatta Almanya'daki ilgili makamlara Osmanlı Ordusunun durumuna dair raporlar sunmuştur.

Her ne kadar Gazi Osman Paşa yapılmaya çalışılmış olan küçük ve büyük tüm yeniliklere karşı çıkmıştır şeklinde takdim edilmekteyse de, aslında o, reformların yapılmasına değil, yapılmış şekline itiraz etmiştir. O ve onunla aynı şekilde düşünenler; eğer Osmanlı Devleti mali işlerine karışma yolunda Avrupa Devletleri'ne bir kere imkan tanıyacak olursa, bu tutumun, Berlin Kongresi'nce tasarlanmış olan

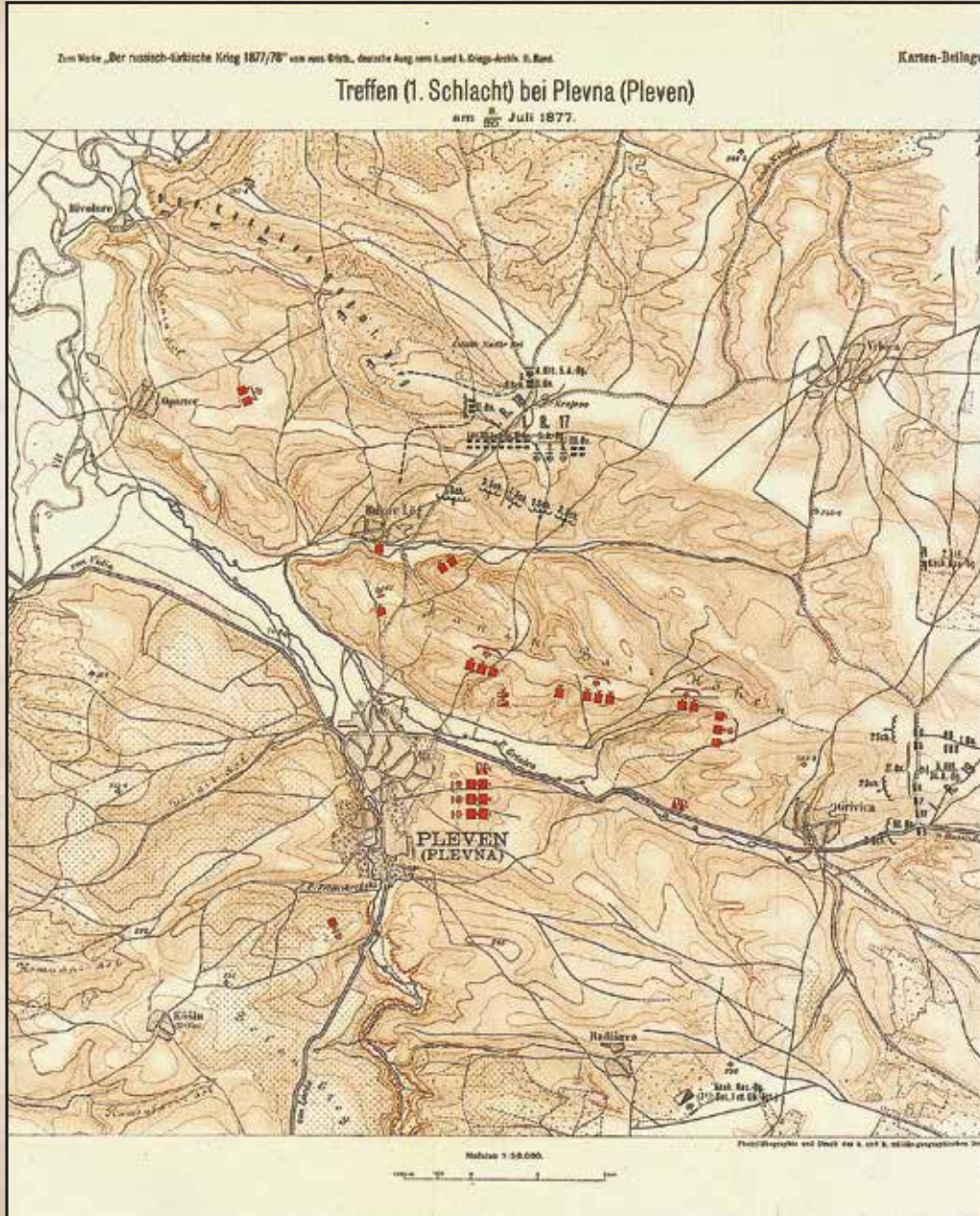
uluslararası kuralların, devlet üzerine empozesini doğuracağına, sonucun ise, Mısır'da olduğu gibi, tüm mali yapının Avrupa idaresi ve kontrolüne gireceğine inanmakta ve Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışılmasına şiddetle karşı çıkmaktaydılar. Uygulanmak istenen bu politikaya karşı alternatif olarak kendileri ise, mevcut ihtiyaçları karşılayacak düzeyde gümrük ve diğer vergi oranlarının yükseltilmesini ve dolayısıyla devletin Avrupa'ya bağımlılığının tamamıyla ortadan kaldırılmasını teklif etmekteydiler. Bu nedenle de yapılacak reformların eskiyi muhafazaya yönelik olmasını savunmuş ve dış müdahale ve bağımlılığa karşı durmuşlardır.

Plevne Harbinde Osmanlı-Rus Tabyalarını Gösteren Osmanlı Haritası

(Atatürk Kitaplığı)

Plevne Harbinde Osmanlı-Rus Tabiyalarını Gösteren Ruslara Ait Harita
(Atatürk Kitaplığı)

*Plevne yad~i bülendinde inleyen matem, İlelebed verecektir bu kavmejahr ü efem O bir ni-
şanemi tezkarı olmayan şühedan, Yaşar kufub-i tahassüste bi~gam ü nisyan Birer sahife~i
tarih seob~i münferidi, Gıyad~i ye's bu kavmin gıyad~i ümmidi Bütün şedaid~i arz ü sema-
ya kakhaha-zen, Döğüştü durdu o askerler aç ve çıplakken*

Süleyman Nazif

IV. BÖLÜM
Siyasi Hayatı

Gazi Osman Nuri Paşa

(Yıldız Koleksiyonu 90850/185) Abdullah Freres 1884

Askeri bir şahsiyete sahip olan Gazi Osman Paşa'nın 1877-1878 yılları sonuna kadar siyasetle herhangi bir ilişkileri olmamıştır denebilir. Ancak onun fiilen siyasetle meşguliyetini, Rusya'daki esaret hayatından İstanbul'a dönüşüyle birlikte kendisine verilen vazifeler gereği, saray erkanı içerisinde yer almaya başlamasından itibaren görmekteyiz.

a. Saraydaki Nüfuzu:

Gazi Osman Paşa, daha öncede zikredildiği üzere Seraskerlik, Abdülhamid'in Yaver-i Evveli ve Mabeyn Müşirliği gibi gayet mühim görevler yapmaktaydı.

Mabeyn Müşirliğinin bünyesinde bulunması Gazi Osman Paşa'nın kendi fikirlerini Padişah'a ve icra makamına iletebilmesini mümkün kılmış ve aynı zamanda şahsi otoritesini ve bazı kimseler üzerindeki himayesini polis ve gizli istihbarat sistemiyle arttırabilmesini sağlamıştır. Gazi Osman Paşa'nın siyasi gücü Abdülhamid'in anayasa konusundaki tutumundan dolayı kuvvetlenmiş ve kararları üzerinde ciddi derecede nüfuz kazanmasını sağlamıştır.

b. Gazi Osman Paşa ve Yıldız Mahkemesi:

Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilerek Fer'iye Sarayı'na götürülmesi ve burada kaldığı sırada kol damarlarının kesilmesi suretiyle ölmesi hususunda şüpheler uyanmış, intihar mı yoksa katledildi mi sorusu konusunda tatmin edici bir neticeye varılamamıştır.

Osmanlı Rus Muharebesinin ardından Sultan Abdülhamid bu hususu gündeme getirmiş ve 1881 yılında Yıldız'da kurulan özel mahkemede Sultan Abdülaziz'in kaltolduğuna karar verilmişti. Hemen ardından bir özel heyet oluşturuldu. Oluşturulan bu fevkalade heyette Gazi Osman Paşa'ya da yer verilmiş ve görüşüne müracaat olunmuştu.

c. Ulema Sınıfı İle Olan Münasebeti:

Gazi Osman Paşa, düşünce ve karakter itibariyle dindar bir şahsiyettir. Vasiyetindeki kendi ifadesiyle birkaç yıl müstesna, bütün ömrü boyunca namazını eda etmiş, oruç tutmuş ve alkol kullanmaktan şiddetle sakınmıştır.

Dersaadet'te bulunan dindar müslüman unsurlar arasında sağlam bir yer edinerek dini grupların omurgasını oluşturmuş, ülema ve askeri sınıfı temsil etmenin yanında batı hayat tarzına muhalefette ve İslami müesseselerin yeniden hayat bulmasında lider konumunda bulunmuştur.

Gazi Osman Paşa Abdülhamid'in hususi serveti ve devlet hâzinesinden ayrılan paylarla, Genç Osmanlı Müslümanlarının gayri müslim akranlarına karşı başarıyla rekabette bulunmasını mümkün kılacak İslam mekteplerinin inşası için büyük girişimlerde bulunmuştu. Ulemanın emeklilik maaşları, aylıkları ve gelirleri arttırılmış, camiler ve diğer abideler tamir ve restore edilmiştir.

Osmanlı-Rus Savaşında Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri,
Beylerbeyi Askeri Hastanesi Ağalar dairesindeki Hastalar

(Yıldız Koleksiyonu 90667/11) 1887-1878

d.1897 Osmanlı-Yunan Savaşı ve Gazi Osman Paşa'nın Yüklendiği Misyon:

Savaş sırasında Yunanlıların Yanya (Alasonya) tarafından gerçekten haksız saldırı hareketlerine karşı Müşir Ethem Paşa kumandasında toplanmış olan ordunun karşı hareketinde bir müddet durgunluk görülmesi üzerine Sultan Abdülhamid'e Osmanlı kuvvetlerinin güç duruma düştüğü, kumandanların ise bu hali gizli tutarak durumu duyurmak istemedikleri ve bu nedenle cepheden gelen raporlara fazla itimat olunmaması gerektiği yolunda bir jurnal verilmişti.

Yapılan tahkikat sonunda Serasker Rıza Paşa bu intizamsızlığın kabahatini Müşir Ethem Paşa'ya atfetmiş ve hatta bu hususta bir mazuratta bulunmuştur.

Rıza Paşa'nın sunmuş olduğu bahane ve bu arada Ethem Paşa da harbe dair net bir cevabın gelmemesi yanında iç ve dış basının Yunanlıların galibiyetinden bahseden haberler yayınlaması nedeniyle, hem halkın kapıldığı heyecanı gidermek ve Orduyu Hümayunu teftiş ederek askerlere padişahın selamını iletme ve hem de müfettiş sıfatıyla halk hareketini yürütmek üzere Gazi Osman Paşa'nın harbin yapıldığı yere gönderilmesine karar verilmiştir.

Gazi Osman Paşa, Padişahla yaptığı uzun süren bir görüşmeden sonra huzurdan ayrılarak vazife yerine gitmek için Sirkeci'ye doğru yola çıkmış ve 23 Nisan 1897 günü Selanik yoluyla savaş alanına yönelmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın şöhretini ve halkın kendisine duyduğu sevgi ve saygıyı çekemeyen bazı kimseler, gösterilen bu coşkuyu fırsat bilerek, saraya, Paşa aleyhinde yazılmış jurnaller yağdırmışlardır. Bu jurnallerde: "Giderken böyle bir tezahürata mazhar olan bir komutanın, zaferle dönüşü hakkında gösterilecek sevgi ve gösterilere sınır konulmayacaktır. Böyle bir kargaşa ortamında Osman Paşa'nın her istediğini yapacağı ve yaptırabileceği,... Alemdar Mustafa Paşa, Naili Paşa gibi hareket ederek orduyu alıp İstanbul'a gelebileceği ..." tarzında ifadeler kullanılmış ve bu tür ifadelerle Sultan Abdülhamid'i ciddi şekilde şüpheye kapılmaya sevk etmişse de, Gazi Osman Paşa'nın Selanik'ten çektiği bir telgraf Sultan'ın duyduğu endişeyi az da olsa hafifletmiştir.

Gazi Osman Paşa'nın 24 Nisan'da Selanik'e varışının ertesi günü Alasonya'ya doğru hareket etmeye başlayacağı sırada, Ethem Paşa'nın Yanya Kumandanını değiştirerek gerekli tedbirleri alması sonucu, o civarda intizamı tekrar sağlamayı başarmış olması ve Yenişehir'in alındığı ve Teselya Ovası'nın da tamamen hakimiyet altına alındığı haberinin verilmesi üzerine, Gazi Osman Paşa'nın daha ileriye gitmesine lüzum görülmeyerek bulunduğu yerde kalması kararlaştırılmıştır.

e. Tünuslu Hayrettin Paşa İle Siyasi Mücadelesi:

Sadaret Makamında bulunan ve yeniden yapılanma hareketinin baş savunucusu durumunda olan Tünuslu Hayrettin Paşa ile Gazi Osman Paşa ve tarafları arasında

meydana gelen ve Hayrettin Paşa'nın Sadarettin istifasını gerektirecek derecede ciddi bir boyut kazanmıştı. Siyasi çekişme ve anlaşmazlığın ihtilaf nedenini bazı kaynaklar 1878 Berlin Kongresi'ne göre Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya bırakılması ile ilgili olarak Osmanlı Devleti'nin Avusturya ile yapmış olduğu Avusturya Osmanlı protokolünün gizli maddelerinin iptal edilmesi neticesi doğan krize bağlarken, bazıları ise bunu, Hayrettin Paşa'nın devlet idaresindeki yolsuzlukları ıslaha yönelmesi, Mabeyn Makamı gibi çeşitli yerlerdeki kötü niyetli memurların menfaatlerine dokunmasından kaynaklandığına dayandırmaktadır.

Bu iki Paşa arasındaki ihtilafın bizce nedeni, devletin takip etmesi gereken dış siyasetle alakalıdır. Hayrettin Paşa devletin kurtuluşunu Avrupalı usuller ve yeniliklerle yapılacak ıslahat hareketinde görüp İngiltere bağımlı bir dış politika izlemeye çalışırken, Gazi Osman Paşa ve taraftarları ise, orduda yapılacak yenilikler ve değişikliklerin kendi kültürümüze ve değerlerimize ters düşmeden yapılması gerektiğine, dışardan ithal edilecek modeller ve subaylarla gerçekleştirmeye çalışacak, yeniden yapılanmanın ve hele hele bağımlı bir dış politika takip etmenin devletin bağımsızlığını sarsacağı ve dış baskıları doğuracağına inanmamaktadırlar. Bu sebeptir ki, ülkenin kalkınmasının ve ordunun ıslah edilmesinin illa da dıştan sağlanacak geçici yardımlara bağlanmayıp, aksaklık ve noksanlıklarımız dikkate alınarak uygun olan projenin kendimizce hazırlanıp tatbiki konması taraftarlarıdır.

V. BÖLÜM

**Gazi Osman Paşa'nın Ruhi
Portresi, Vasiyeti ve Dönemin
Önemli Şahsiyetlerinin Gazi
Osman Paşa ile İlgili Görüş
ve Düşünceleri**

Yaveran-ı Hazret-i Şehriyari'den Mabeyn Müşiri

(Yıldız Koleksiyonu 91282/1) Basile Kargopoulo 1884

a. Ruhi Portresi:

Gazi Osman Paşa, sessiz ve sabırlı bir ruh yapısına sahipti. Konuşması ve tavırları haşin, bakışları ve sözleri daha ziyade alaycı idi. Üzerinde nazik ve sevimli bir adamın ruh hali yoktu. Ahlakının temizliği, doğruluğu, samimi müslümanlığı, her bakımdan lekesiz ve temiz şahsiyeti ve yalcın çevresine karşı tükenmez bir baba şevkati ile davranışı meşhurdur.

Küçük yaştan beri kuvvetli bir karaktere ve onura sahip olmuştur. Sade yaşamasından dolayı çekingen bir ruh hali vardı. Fakat buna rağmen sözünü sakınmayan az ama öz konuşan biriydi. Hiddetlendiği sıralarda temkinini unutmaz, bağırıp çağırmasını bile ölçülü yapardı. Beklenmeyen durumlar karşısında sakinliği ve nefesine hakim oluşu takdire şayandı.

Onun bir özelliği de İngiliz, Fransız, Alman ve Rus, v.s kim olursa olsun, bütün yabancılara karşı şiddetle nefret duymasıydı, bu nefret savaş muhabirlerini de kapsıyordu. Onun bu ruh halini bilen Daily Telegraph Gazetesi muhabiri Andrew Gay, Plevne'de kalmakla birlikte Osman Paşa'nın karargahına kabul edilmemiştir.

Gazi Osman Paşa iyi bir askeri tahsil görerek Harbiye'yi bitirmişti. Türkçe'den başka iyi derecede Arapça ve Yemen'de görevde bulumasından dolayı bir dereceye kadar da Farsça bilmekteydi. Fransızcası ise rahatça konuşabilecek ve iyi denecek kadar güzel değildi. Beş vakit namazını edaya gayret eder, daima yanında taşıdığı Kur'an'ı okur, sade bir hayat yaşamaya çalışırdı. O, herşeyin Allah'dan geldiğine kalbinin bütün temizliği ile inanmış manevi kuvvetlerin arkasından koşmuş bir insandı. Manevi borçlardan çok korkar, yapamayacağı şeyi vadetmezdi.

Askeri alanda göstermiş olduğu başarı, onun Amerikan iç savaşını çok yalcından incelemiş olduğu yorumlarını doğurmuştur. Oysa ki toprak istihkam savunması ve siper muharebesini Gazi Osman Paşa'nın bizzat kendisi keşfetmişti.

Plevne Muharebeleri yirminci asrın en mühim savunma savaşı olarak değerlendirilmiş, yaptırdığı istihkamlar (hendekler) model olarak incelenip Avrupa Harp Akademileri'nde okutulmuştur.

Plevne muharebeleri sıralarında çadırını ordunun birinci hattı üzerine kurulmuş ve muharebelerinin beş ay müddetle devam ettiği süre içerisinde adı geçen yer pek çok defalar Rusların tehdid ateşi altında kalmasına rağmen yine de karargahının yerini değiştirmemiştir. Muharebenin son haftalarında atılan güller çadırın önüne düşüp patladığı zaman bile oradan ayrılmamış, yalnızca ön tarafa küçük bir siper inşası ile yetinmiştir.

Karakter olarak sert ve ciddi bir askerdir. Emirlerini kısa bir sandalyeye oturarak verir, verdiği talimat ve direktifleri gayet kısa ve net olarak ifade ederdi. Askerin teftişini kendisi yapar, uykusu az olduğu için her gece başka bir yaveri ile devriyesini, icra ederdi.

Kargopoulos

Gazi Osman Paşa'nın Çocukları Cemal Bey (Ayakta) ve
Damad Nureddin Paşa (oturan) (Nezahat Nurettin Ege Koleksiyonu NEE011375)

Hayatta en büyük zevki kendisine emanet edilmiş olan askerleriydi. Bir onbaşı gibi, koşullarından çıkmaz, onların terbiyesi ve her türlü dertleriyle alakadar olurdu. Askerlerini korkutarak değil, sevgiye dayanarak eğitir ve yetiştirirdi. Emri altındaki erlere, subaylara örnek teşkil etmek bakımından, Plevne'de bir çok ev bulunmasına rağmen, muhasara müddetince çadırında ikamet etmiş, onlarla aynı şartları ve imkanları paylaşmıştı. Denebilir ki, savaş meydanlarında kendisini askerlerine onun kadar sevdirmiş komutan yoktur. O'nun 20.000 kişilik bir kuvvetle kendisinden kat ve kat üstün durumda bulunan Rus Rumen kuvvetlerini Plevne'de aylarca tutmasının bir sebebi de, şüphesiz ki, emri altında bulunan askerlerin özelliklerini yakından bilmesi ve kendilerini tammasıydı.

b. Mr. Austen Henry Layard'ın Gazi Osman Paşa Hakkındaki Kanaati ve Düşünceleri:

1877-1880 yılları arasında İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi olarak İstanbul'da görev yapmış olan Austen Henry Layard (1817-1894), siyasi alanda sadrazam makamında bulunan Tunuslu Hayrettin Paşa'nın en büyük destekçisi, Gazi Osman Paşa'nın da en önemli ve nüfuzlu muhaliflerinden birisi olmuştur. Mr. Layard, siyasi gelişmeler ve ıslahat hareketi gibi konularda bir çok kez Sultan Abdülhamid ile mülakatta bulunmuş ve bu görüşmeler sırasında Gazi Osman Paşa'yı, bulunduğu makamdan bir an evvel aldirtmak için, küçük görme gayretinde olmuştur. Fakat onun bu görüşmelerde özellikle üzerinde durduğu nokta, sadrazamın ki bu makamda bulunmasının Hayrettin veya Saffet Paşa olmasının kendisi için hiç bir farkı yoktur, çalışmalarını övmek suretiyle Padişah nazarında onun derecesini arttırmak ve kendisine olan güven duygusunu çoğaltmaya çalışmak ve yakından takip edip desteklediği reform projelerinin icraya konmasını sağlamaya çalışmak olmuştur.

Sultan Abdülhamid ile görüşmeler sırasında Gazi Osman Paşa'yı karalamak imkan ve fırsatını elde eden Mr. Layard, onu iyi bir asker olmakla birlikte iyi bir devlet adamı olmadığını, ordunun organizesine karşı çıktığını, jandarma sınıfının yeniden oluşturulmasına itiraz ettiğini, bu hususlar için tahsis olunan paraları başka yerlere harcadığını, caydırıcı fikirlerde bulunarak Hayrettin Paşa'nın ıslahat hareketini ve Avusturya protokolü, Yunan sınırının tayini ve diğer konulardaki muhalif tavrıyla, dış politikasını başarısızlığa uğrattığını ifadeye çalışmış, sadrazamın girişimlerinde muvaffak olabilmesi ve devletin menfaatinin korunabilmesi için onun bir an evvel kabineden uzaklaştırılması gerektiğini belirtmiştir.

Hatta o, devletin kalkınması ve refahı arzusunda olan herkesin temel ve ortak gayesinin, Osman Paşa ve kayınbiraderi Rıza Bey'in saraydan uzaklaştırılmasına çalışmak olması gerektiğini savunmuş, Gazi Osman Paşa, Harbiye Nezareti, Saray Maraşelliği ve Padişahın Yaver-i Evveliği vazifelerinde kaldığı ve Dersaade'den uzaklaştırılmadığı sürece ıslahat girişiminin varlığından söz edilmeyeceği inancına kapılmıştır.

Dönemin Padişahı Sultan II. Abdülhamit Han Hazretleri
(Osmanlı Yayınevi Fotoğrafları Serisi)

Kanaat getirdiği bu inanç ve ona karşı duyduğu başarısızlık korkusu nedeniyle Gazi Osman Paşa'dan o kadar muzdarip olmuştur ki, kendisine, padişahın onun varlığına olan ihtiyacından bahseden Kadri ve Abidin Paşalara o takdirde Paşa'nın satın alınması zorunluluğundan bahsetmiştir.

c. IIAbdülhamid'in Gazi Osman Paşa Hakkındaki Kanaati ve Düşünceleri:

Abdülhamit, gösterdiği başarılarından dolayı halkın kendisine karşı sevgi ve hayranlık duyduğu Gazi Osman Paşa'yı takdir ve ödüllendirerek Mabeyn müşirliği, Seraskerlik ve Yaver-i Evvelik vazifelerine getirmiş, iki kızını iki oğluyla evlendirmiş ve Cuma selamlığına çıkarken onu arabasına alarak karşısında yer vermek suretiyle kendisine olan muhabbetini ve gözündeki değerini açıklamıştır.

Gazi Osman Paşa, gerek sultana olan yakınlığı ve gerekse sorumluluğunda bulunduğu vazifeler dolayısıyla sadece Sultan Abdülhamit'in etrafındaki şahsi yaverleri ve maliye üzerinde değil, aynı zamanda idari mekanizmanın önde gelen şahsiyetleri üzerinde de kapsamlı tesire sahip olmuştur.

Ülema ve askeri sınıfının lideri olması ve Batı kaynaklı reformların baş muhalifi bulunması hasebiyle Abdülhamit'in siyasetine muhafazakar bir tesirde bulunmuştur.

Gerek Gazi Osman Paşa ve gerekse onunla aynı görüşte olan kimseler Sultan Abdülhamit'i etkilemeye muvaffak olmuşlar, Padişah, nazırların öneri ve tavsiyelerini benimseme yerine onun ve arkadaşlarının görüş ve fikirlerini tercih etmiştir. Nitekim 18 Ekim tarihinde hükümette yapılan değişildik neticesi Said Paşa'nın Başbakanlığa getirilmesinde ve Mahmut Nedim Paşa'ya bakanlık verilmesinde Gazi Osman Paşa ve taraftarlarının mali alandaki görüşleri ile Abdülhamit'i etkilemelerinin büyük payı olmuştur.

Gerek Mr. Layard ve gerekse diğer muhaliflerinin Osman Paşa'nın ıslahat hareketlerini baltaladığı ve tatbikine imkan vermediği ve sair şekillerde suçlanarak Seraskerlik makamından alınıp İstanbul'dan uzaklaştırılması taleplerine Abdülhamit pek fazla önem vermemiştir.

Aksine Gazi Osma Paşa'nın dış politikada düşünce ve görüş açısından farklı bir tutum sergilemesi Serasker makamında bulunmasına mani olamayacağı kanaatinde olduğunu dile getirmiştir. İngiltere'de dahil olmak üzere her ülkede, bir kimsenin başkomutanlık makamına seçilip tayin edilmesi o kimsenin politik görüşlerine ait değil, fakat askeri kabiliyet ve başarısına yönelik olarak olduğuna, Gazi Osman Paşa'nın ise bu sahada mümtaz bir asker bulunduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki: İngiliz Dışışleri Arşiv Vesikaları'nın bu hususta vermiş oldukları bilgilerin tarafsız olup olmadığı tartışılabilirse de netice itibariyle

Gazi Osman Paşa özellikle ilk vazife yıllarında, Saray'da kaldığı süre zarfında, devletin menfaati ve istikbali için iyi niyet ve samimiyetle yerine getirdiği vazifesinin bir gereği olarak siyasetlede yakından ilgilenmiş ve bu alanda da hizmette bulunmak istemiştir. Fakat muhaliflerin fikir ve eğilimlerine şiddetle karşı çıkmasından dolayı aleyhinde birtakım ithamlarda bulunulmuştur. Açılan tahkikat ve yapılan inceleme ve araştırmalar neticesi tüm bu itham ve suçlamaların asılsız olduğu resmen tescil edilmiş, muhaliflerin onu saraydan ve İstanbul'dan uzaklaştırma girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

Onu safdışı etmek isteyenlerin bizzat kendileri devlet idaresinden uzaklaştırılmıştır. Gazi Osman Paşa, ömrünün sonuna kadar sarayda kalarak vazifesini icraya ve Abdülhamit'in gözdesi bulunmaya devam etmiş, onun nazarında sahip olduğu hürmet ve kıymetten dolayı, vefatından sonra Mabeyn Müşirliği makamı boş bırakılmıştır.

d. Vasiyeti:

"Miiddet-i ömrümde muhasses maaşım ihsan-ı şahaneden olarak arttırılmış ve helal min Allah olarak ma'lumu'len miktar akçemin evvelbe evvel teşhis ve tekfinim için 500 lira-i Osmani tahsis idüb daha az gitse de be's olmayacağı ve hac bedeli olmak üzere akh başında ya Ulemadan ve yahut muhtaç başlı bir zata 20.000 kuruşu tasi ile bedel-i hac ettirilmesi, 4 evlat ile 1 zevcemden ibaret olan varislerimden büyük oğlum Nurettin Paşa ile ikinci mahdumum Kemalettin beyler damat oldukları cihetle kendilerini kurtarmış ve ihtiyaçtan beri olarak müstağni olup üçüncü oğlum Cemal Bey ise yaveran sirkinde bulunduğundan o da aklını başına toplar da hüsn ü hareket eder ise onun da damatlığa namzedi olduğundan ve şayet gaybubetinden dolayı bütün tehi-dest kalmamak için tehkül ve bakiyesiyle de bir irad edinerek mişetine medar olmak üzere 3.500 lira-i Osmani ve dördüncü oğlum Hüseyin Abdülkadir ma'lum bir işe güce yarar şey olmayıp daima ianeye muhtaç olduğundan vakia kendisi maiyyet-i seniyye çavuşluğu hizmeti ile mufahhar ise de benim gaybubetimde çıkartmak ihtimah'ale'lağ lep olmakla teehhülü ve medarı maişeti için 4.000 lira-i Osmani tefrik olunup ya bankaya ve yahut diğer bir irat olarak faiziyle maişetini bir dereceye kadar te'min eylemiş olur.

Bu karar validesi vasi ta'yin olunması, haremimin tekrar izdivacı zamanı geçmiş ve geçmese bile kendisi pek namuslu ve şerefini muhafaza eden takımdan olduğu cihetle tenezzül etmez ve kendi yağıyla kavrulmak fikrinde gibi görüldüğünden ber mücip-i kanun bir miktar ma'lum maaş tahsis olunur ise daha ziyade refahiyet olmak üzere 3.000 lira-i Osmani i' tasile ne kadar mücevheratı varsa ilişilmeyerek kendisine bırakılması ve dairede müstahdem emektar muhacirinden Bilaris namunda olan kız muhtirattan ve ehl-i namus olduğu cihetle kendisinin izdivacı için 60 lira-i Osmani ve arkadaşı Dilşan için 40 lira-i Osmani i'tası ve üç senelik olmak üzere kalmış salat ve siyam için şer'an verilmesi lazım gelen sadakamın i'tası, eşyay-ı beytine kamilen

haremime ait olup hiçbir taraftan müdahale edilmemesi, emval-i gayr-i menkulenin dahi ale ma faradallah taksim edilmesi, bunlar tamamıyla icra olunmaz ise mahşerde, mani olanların yakasından tutacağım der hatır etsin baki.

“Nukuddan Nureddin Paşa ile Kemal Bey’in istisnası, bunların her birinin cem’iyetlerine 15-16.000 maddelerinde bir meblağ sarf olunduğu cihetle bundan dolayı terk olunmuştur.

Rusya'dan İstanbul'a dönen Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'yı gözyaşları içinde karşılayan Sultan II. Abdülhamit tarihe malolan şu sözleri sarfetti:

*"Sen benim yüzümü bu dünyada akettiğin gibi,
Allah'da senin yüzünü iki cihanda ak etsin"*

VI. BÖLÜM
Değişik Kalemlerden Gazi
Osman Paşa'nın Hayatından
Kesitler ve Şiirler

Serasker Müşir Gazi Osman Paşa
(Nezahat Nurettin Ege Koleksiyonu NEO11246) J.Tiedge

a.Hatıralar

Bir gün bu büyük askerın hayat ve hatıratını, Plevne müdafaasını, ismini her vakit rahmetle andığım dostum tarihçi merhum Ahmet Refik'le konuşuyorduk. Paşa'nın ne derece sürat-i karar sahibi bir kumandan olduğunu Ahmet Refik, Mekteb-i Harbiye'deki hocalarından naklen bana söylediği bir vaka ile anlatmıştı:

Osman Paşa Vidin'de bulunduğu zamanlarda bir gün civar Balkanlarda arabasıyla teftişe çıkar. Sarp bir mıntıkada hayvanlar ürkerek birdenbire parlarlar ve arabayı bir uçuruma doğru sürüklemeye başlarlar. Arabacı müdahaleden, yaveri yardımdan aciz kalır. Uçurum yakın ve ölüm muhakkaktır. Bu anda Paşanın verdiği ani bir karar imdada yetişir. Birbirini takiben iki tabanca sesi ve iki beygirin ani ölümü... Bu karar ve hareket, yarının Türk Tarihine maledeceği büyük evladını muhakkak bir ölümden kurtardı.

Paşanın cesaret ve metanetine ve ecele olan imanına taalluk eden ikinci hatırayı da Mektebi Mülkiyede tarih hocanı merhum Abdürrahman Şeref Bey'den dinledim: İmparatorluk devrimizin İkinci Abdülhamit zamanı saltanatında, Yıldız Sarayı civarındaki kışlalarda, memleketin muhtelif bölgelerine ve muhtelif milliyetlerine mensup askeri birlikler meyanmda Arnavut ve Arap Muhafız Alayları da yerleştirilmişti. Günün birinde Arap Askerleriyle Arnavut Askerleri arasında bir kavga çıkar. Kavga büyür, isyan ve muharebe halini alır. İki kışla arasında yaylım ateşleri taati edilmeye başlanır. Saray telaş içinde... Abdülhamit telaş içinde... Kimse müdahaleye cesaret edemez. Nihayet Osman Paşanın vaka mahalline giderek isyanı bastırmasını Abdülhamit irad eder. Paşa, iki kışla arasındaki kurşun yağmuruna göğüs gererek tek başına garnizon meydanına gelir ve kükremiş bir aslan sesi ve heybetiyle "Ateş kes!" emrini verir. Paşanın şahsiyeti ve ölümü istihfaf edercesine verdiği bu emr-i kumanda derhal askerın maneviyatına tesir eder ve ateş kesilir, isyan bastırılır.

Abdürrahman Şeref merhum, vakayı anlattıktan sonra:

"-Evlatlarım!... Bu derece cesaret ve bu derece metanet ancak ecele inananların kâridir" demişti.

Abdülkadir KARAMÜRSEL

Gazi Osman Paşa'nın 1943 yılında kaleme alınan ve 109 yaşında bulunan yaveri muhterem İsmail Hakkı PEKCAN hatıralarını Reşit Halit GÖNC'e şöyle anlatmıştır: Osman Paşa'yı nasıl tanırdınız

“-Karadağ'ı müteakip, bir çok yerleri gezdikten sonra Plevne'de bulunan orduya tayin emrim geldi. Oraya muvasalatımdan pek az sonra da Moskof'la muharebe başladı. Ah, o günü gününe kaydettiğim kağıtları kaybetmemiş olsaydım, bütün bunları tarihleriyle size anlatırdım. Bilmem nasıl oldu, pek iyi hatırlıyamıyorum ama, kumandanım Derviş Paşa ile tanıştık ve çok iyi kaynaşmıştık. Hemen her dakika ve saatte yanında bulunabileceğim kıtmanın bir vazifesine tayin etti.” Rahmetlik: “-Artık seni hiç yanımdan ayırmak istemem”, deyip duruyordu.

“-Osman Paşa'ya sarsılmaz bir merhutiyeti ve hürmeti olmuş olacaktı. Kendisinden becerikli ve eli yüzü düzgün bir yaver istediği vakit beni, -aklı yatmış olacak ki- bir gün yanma çağırttı, kapıyı kapadı, işi açtı. Ben kendisinin yanından ayrılmak istemiyordum. Bir baba gibi seviyordum. Gitmemek için ısrar ettim. Fakat o:

“-Hem istikbalim için, hemde bulunmaz bir kumandan ve vefakar bir arkadaş olan, çok merbut bulunduğum Paşa'ya dirayetli bir maiyet takdim etmek isterim”, dedi. “Bütün ısrarına rağmen bana yine yolculuk göründü. Bu sefer şehir harici e değildi tabii... Sakallı ve iri yapılı olan kendisi oldukça sert, hele vazifesinde sanki bir aslandı. Bu sertliği evvela takdir edemedim. Günler akıp gittikçe ne yaman bir kumandan, ne müşfik bir amir, maiyetindeki zabıtlere ve neferlere kendisini saydırmasının ve sevdirmesinin püf noktalarını pek iyi bilen bir zat olduğunu anladım. Kendisini o kadar sevdirmiş, okadar sevdirmişti ki; ben de dahil olduğum halde, canını düşünmeden vermeye amade olmayacak hiç bir zabıt ve nefer bulunamazdı, diyebilirim. Derviş Paşa'dan kat kat fazla kaynaştık. Pek az zaman sonra hemen hemen yanından ayrılmaz oldu. Orucunu, namazını ifa eder, gayet az yemek yer, abur cubur yiyerek pisboğazlık katiyyen yapmazdı. En fazla yediği vakitler bile iki kaptan fazlasını geçmezdi. Uykusu hemen hemen yok gibiydi. Bu kadar yanında bulundum, bir gün uyukladığını görmedim. Hele vazife başında çok ciddi idi. Zaten hiç gülmeyen yüzü büsbütün asılırdı. Vazifede dikkatsizlik, hele ihmal gibi şeylere tahammülü katiyen yoktu. İfrit kesilir, böyle birşey yapan zabıt veya neferin o zaman vay haline... Merhamet filan artık hak getire... Ne kadar ağır ceza yapmak kabilsen onu yapar, bulunduğu vazifeden de derhal değiştirirdi. Taltifi de o nispette mebzuldu. Vazifesini fazlasıyla yapan bir neferi taltif ederken bile en ince ve zarif noktasını bulurdu.”

Osman Paşa cesur muydu ?

“-Ne dediniz? : Cesur mu? Cesur da söz mü a be evladım...

Bir kere çok iyi nişan atardı... Uçan pireyi vuracak kadar.

Teftişlerini kendisi yapar; uykusu az olduğu için her gece başka bir yaveri ile devriyesini, yoklamasını sık sık yapardı”.

Esarete ne kadar kaldınız

“-Pek iyi hatırlıyamıyorum ama, galiba bir buçuk sene...” derken yine uzun bir ah çekti:

“-Kağıtlarım olsaydı... Zayi olmamış olsaydı, bütün bunları sana tarihleriyle söyleyebilirdim...” diye yanıp yakılıyordu:

“-Şıpkı Süleyman Paşa ile Plevne Kahramanı Osman Paşa arasında ufak bir anlaşmazlık oldu; ama hepimiz Osman Paşa’yı haldi bulduk... Mahiyetindekilerle hiç bir zaman laubali olmaz, hususi konuşmalar yapmaz, daima resmi olurdu. Yemeklerini bile yalnız yerd. Yanına, karşısına katiyen kimseyi almazdı. Hiddeti esnasında temkinini unutmaz, bağırıp çağırmasını bile daima terazi ile hareket ettirmeye çalışırdı. Etsiz sofradan kalkmamak adeti olduğu halde muhasarada onu kaldırmıştı. Eti çok severdi. At üstünde her gün mutlaka yarım saat olsun bir gezme yapardı. En gözü kızdığı zamanlarda dahi hiç bir nefere tokat vurduğunu görmedim. Uyku ile başı pek hoş olmadığını söylemişim ya, o kadar ki pek çok zamanlar üst üste uykusuz geçirdiği geceler pek çok görmüşümdür. Etrafındaki zabitler içinde en sevdiği ve cesaretini takdir ettiği bir kimse varsa o da ikinci ordu beşinci tabiye taburu binbaşı Yunus Bey’di. Gözünü çöpten bile sakınmayan tam bir kahraman işte ona denebilirdi. Öyle şeyler yaptı, öyle şeyler yaptı ki, bu yorgun dilimle onları anlatamayacağım. Osman Paşa’nın en büyük zevklerinden biri de ordusuna mensup zabıt ve neferlere beden hareketleri yaptırarak, gürbüz Türk çocuklarını iftiharla seyretmektir. Canım gibi sevdiğim sevgili Paşam, Kur’an okur, haftada bir defa olsun hatim indirirdi. Esir düştüğümüz vakit onun kılıcını düşmanlarımız bile almadılar; öyle gezmesine müsaade ettiler. Muharebe ve muhasaradan sonra esir düştük; Yavslavisiski tarihiyle Guberna’ya sevk edildik.”

TUNA MARŞI

*Tuna nehri akmam diyor,
Etrafımı yıkmam diyor,
Şanı büyük Osman Paşa
“Plevne’den çıkmam!” diyor.
Kılıcımı vurdum taşa,
Taş yarıldı baştan başa,
Nanı büyük Osman Paşa,
Askerinle binler yaşa.*

Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı

GAZİ OSMAN PAŞA TÜRKÜSÜ

*Merdivenden indirdiler
Han kayığına bindirdiler
Kalk gidelim Osman Paşa
Bizi şimdi öldürürler
Kaleden toplar atılır
Moskof İslama katılır
Osman Paşa'nın elinden
Beş on top birden atılır
Karadeniz akar gider
Akdenizi yıkar gider
Şimdi Gazi Osman Gelir
Moskovayı yıkar gider
Karadeniz akmam diyor
Akdenize bakmam diyor
Yüzbin moskof gelmeyince
Ben yerimden kalkmam diyor.*

Kırım Türk Halk Edebiyatı

Gazi Osman Paşa'nın Beşiktaş Serencebey'deki Çeşmesi
(Edip Özkale Müşirleri Koleksiyonu 13)

PLEVNEDEN BİR SES GELDİ

*O ses yüreğimi deldi / Ah o
günler ne güzeldi / Ayrılmıştık otuz
sene / Şanlı meydan geldik yine./
Plevne dedikleri küçük kasaba / Rus
askeri çoktur gelmez hesaba / Kesilen
kelleleri almaz kasaba./
Plevnenin içinde ordu kuruldu/
Osman Paşa sol yanından vuruldu/
Kırk beş bin askerle esir tutuldu./
Tüfeğinin ucu gümüşten işli,/ Sırma
bıyıkları çürüdü düştü/ Dil bilmez
kazaklar başıma üstü./
Plevneden bir ses geldi /O ses yüreğimi
deldi /Ah o günler ne güzeldi /
Ayrılmıştık otuz sene /*

*Şanlı meydan geldik yine./
Giderim Balkan tükenmez/
Arkama bakarım imdat gelmez/
Plevneden toplar atıldı/ İslam
Bulgar'a katıldı/ Haberin olsun
Sultan Hamit/ Rumeliler satıldı./
Çadırımız mavi beyaz /Bu sene
gelmedi mi yaz /Aman katip haller
yaman/ Beni başka deftere yaz./
Karadeniz dalgalandı /Orta yeri
halkalandı /Kör olası damat paşal
Moskof ile ne laflaştı./
Karadeniz akıp gider/ Etrafını
yıkıp gider/ Sağ olası Osman
Paşa/ Bulgarları kırıp gider./*

*Karadeniz akmam dedi
Ben Tunaya bakmam dedi
Yüz bin kazak gelmiş olsa
Osman Paşa korkmam dedi.*

*Ruslar Tunaya atladı
Karakolları yokladı
Osman Paşanın kolundan
Beş bin top patladı.*

*Kanlı Tuna akar gider/ Etrafını yıkar
gider/ Adı şanlı Osman Paşa/ Boyun
eğmiş esir gider.*

*İstanbuldan gelir kadı/ Kalmadı
dünyanın tadı/ Şaşkın oldu zalim
kadı/ Deli oldu deli kadı.*

*Kanlı Tuna akmam diyor
Ben düşmandan korkmam diyor
Kılıcımı vermeyince/ Ben Plevneden
çıkmam diyor.*

*Plevneden bir ses geldi/ O ses
yüreğimi deldi/ Ah o günler ne
güzeldi/ Ayrılmıştık otuz sene/ Şanlı
meydan geldik yine.*

*Olur mu beyler olur mu/ Yaver,
paşayı vurur mu/ Padişahın
zalimleri/*

Bu dünya size kalır mı.

BİBLİYOGRAFYA

HÜLAGÜ Doç. Dr. M. Metin, "Gazi Osman Paşa Askeri ve Siyasi Hayatı"
Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993

HERBERT William Von, "Plevne Müdafaası" Çev: KURDOĞLU Ali,
Kültür Bakanlığı Yayınları/1132

FURNEAUX Rupert, "Tuna Nehri Akmam Diyor" Çev: TÜRKÖMER Şeniz-Derin,
Doğan Kitapçılık

ATALAR Prof. Dr. Münir, "1. Uluslararası Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ve
Dönemi
Sempozyumu", Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
Tokat 2000

100. Yıl Münasebetiyle
"1.Uluslararası Plevne Kahramanı Gaziosmanpaşa ve Dönemi Sempozyumu Bildiri
Özetleri",
Tokat2000

Tokat Belediye Başkanlığı Kültür yayınları, Tokat2000

MERCAN Arş. Gör. Mehmet, "Gaziosmanpaşa" Kırkbadal-Makale,
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih Bölümü, 1997

Meydan LAROUSSE C.16 S.152 "Plevne Savunması"

Büyük LAROUSSE C.18 "Plevne Madalyası", Milliyet Yayınları

Yeni Rehber Ansiklopedisi C.7 S.35 "Gazi Osman Paşa" 1993

KAÇAR Yard. Doç. Dr. Burhan, Şiirleri Arşivi

YÜCEBAŞ A. Hilmi, "Gazi Osman Paşa ve Plevne", Kenana Matbaası, İstanbul 1943

IRCICA - Gazi Osman Paşa Fotoğraf Arşivi Serisi

PLEVNE KAHRAMANI
GAZI OSMAN PAŞA
(1833 - 1900)

PLEVNE KAHRAMANI
GAZİ OSMAN PASA
(1833 - 1900)

